

INFO-SCOOP

Kap Cramer Bornemann

Het is niet altijd gemakkelijk optimistisch te blijven over de implementatie van de vrede op de Balkan. Maar als je voor een moment herinneringen bij jezelf oproept hoe desastreus de situatie, zelfs vrij recent was, begrijp je dat er ook veel is bereikt.

Men dient zich te realiseren dat democratisering van post communistische landen veel zal vergen zowel van het betreffende land als van de Internationale Gemeenschap. De voortgang van dit proces kan per land of regio op de Balkan sterk verschillen. Daar waar we in Kroatië getuige zijn geweest van de val een nationalistisch- en de overgang naar een democratisch regime, zien we in de FRJ dat de nationalistische krachten nog steeds de lakens uitdelen.

Met enige scepsis aanschouw ik vaak de euforische stemming die ontstaat na het behalen van elke stap voorwaarts in welk vredesproces dan ook. We dienen in acht te nemen dat met name de Internationale Gemeenschap met enige kracht dit vredesproces in positieve zin "forceert" en een bereikte mate van democratisering kunstmatig in stand houdt. Nog meer zal het dan nodig zijn het behaalde resultaat politiek te consolideren om te voorkomen dat deze krachten zich in omgekeerd versnelde wijze voortplanten tegen het beoogde resultaat in.

We mogen stellen dat in crisisgebieden van de Balkan, maar ook Cyprus, het ontstane wantrouwen tussen de etniciteiten het grootste struikelblok vormt voor een multi-etnische unietaat. Nationalistische stromingen en een slechte economie versterken hierdoor het verlangen naar etnische veiligheid resulterend in etnische scheiding. Het fundament voor het tot stand komen van een functionerende multi etnische staat is het vormen van een gezonde economie en een parlementaire democratie op basis van West- Europese normen. De vraag blijft of het voor sommige landen nog wel mogelijk of reëel is zonder aantasting van de soevereiniteit en integriteit van een staat tot een beëindiging van een crisis te komen.

Mijns inziens is dit momenteel het grootste dilemma voor de Internationale Gemeenschap, want het schenden van het principe van de integriteit van een staat schept een precedent die mogelijk nog meer instabiliteit in Europa kan creëren. In veel landen met interne etnische problemen zou het onafhankelijkheidsstreven een gevaarlijk impuls kunnen krijgen. Daarbij valt vooral te denken aan de kwestie Cyprus (de TRNC), Bosnië (de RS en de derde, B-Kroatische entiteit binnen BIH), Joegoslavië (Vojvodina en Kosovo) en zeker niet te vergeten Montenegro.

COLOFON

INFO-SCOOP is een maandelijks uitgave van 101 MIPel

Adres: Simon Stevinkazerne, MPC
41 A, Postbus 9012, 6710 HC Ede
Telefoon: 0318-683050/3073/3023
Redactie: Maj H.J.Jacobs, Sgt1
H.Vels, sgt Mijnheer.

INFO-SCOOP wordt verzonden aan die instanties welke functioneel belang hebben bij actuele informatie.

De inhoud van de INFO-SCOOP is volledig samengesteld uit open bronnen. Overname uit deze publicatie is toegestaan mits de bron wordt vermeld.

Indien uw verzendadres is gewijzigd, gelieve dit doorgeven aan repro 101 MIPel (zie bovenstaand adres of telefonisch 031868-3023).

INHOUDSOPGAVE

COLOFON	2
HOE LANG BLIJVEN KOSOVO EN VOJVODINA NOG BINNEN DE FEDERATIE	2
FRJ	4
SERVIE	4
VOJVODINA	7
OPERATIE WESTAR	9
ICTY	10
MONTENEGRO	12
ONAFHANKELIJKHEID- STREVEN MONTENEGRO	12
CYPRUS, DE FACTO REGIO- CONFLICT	16

HOE LANG BLIJVEN KOSOVO EN VOJVODINA NOG BINNEN DE FEDERATIE

Aooi Schuijl

In het nieuwe millennium aanbeld, constateren we dat er ondanks de aanwezigheid van KFOR en UNMIK in Kosovo, nog geen einde gekomen is aan het leed veroorzaakt door de halsstarrige houding van de etnische bevolkingsgroepen. Kouchner is erin geslaagd met de Kosovo-Albanese leiders een overeenkomst te sluiten over een 'Interimraad,' die de komende verkiezingen in Kosovo moet gaan organiseren. Helaas hebben de Kosovo-Servische leiders, bisschop Artemeije en SPO(K)-leider Trajkovic vooralsnog geweigerd van deze Raad deel uit te maken totdat het etnisch geweld tegen de Kosovo-Servische bevolkingsgroep is beëindigd. Belgrado kondigt mede hierdoor steeds openlijker aan op het herstel van het Joegoslavisch gezag over Kosovo. Binnen Vojvodina is een levendige discussie ontstaan omtrent de toekomstige status van deze provincie, nu de Kosovaarse leiders openlijk roepen alleen nog een onafhankelijke status te zullen accepteren.

Voor dit artikel werd gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Atlantisch Perspectief, Het Parool, Oost-Europa Verkenningen, NRC Handelsblad, Washington Post, Elsevier, Der Spiegel, Now Future, Brandhaard Balkan, Algemeen Dagblad, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Volkskrant, Reuters, en Associated Press.

KOSOVO

KERSTBOODSCHAP

Op 7 Januari werd in de orthodoxe wereld het Kerstfeest gevierd. Patriach Pavle, hoofd van de Servisch-orthodoxe kerk, schreef in zijn kerst-

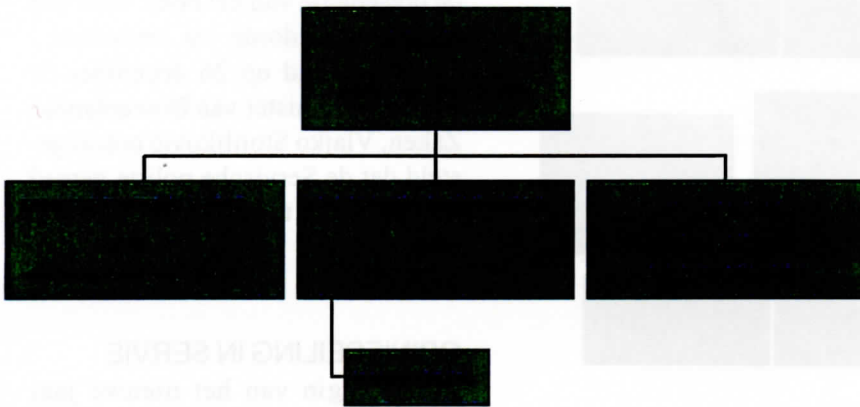
boodschap o.a.: 'Oorlogen, een oceaan van vergoten Servisch bloed, lijden en ongeluk kenmerken deze eeuw, die met één woord kan worden gekarakteriseerd: fiasco. En de perioden van vrede die we hebben gekend in deze eeuw waren niet echt vredig omdat we (in die perioden) de basis legden voor nieuwe conflicten en nieuwe oorlogen'. Hij voegde eraan toe dat m.n. 'staats- en ideologisch avonturisme de Servische Kerk en het Servische volk duur te staan zijn gekomen. In zijn boodschap noemde Pavle de naam van de Joegoslavische president Slobodan Milosevic niet. De Servische orthodoxe kerk heeft Milosevic jarenlang gesteund, maar daar is tijdens de crisis om Kosovo verandering in gekomen.

NIEUWE OPZET BESTUUR IN KOSOVO-INTERIMRAAD

Binnen de 'Overgangsraad' of 'Kosovo Transitional Council', een orgaan dat UNMIK (het in Kosovo gevestigde VN-bestuur) bijstaat, is op 14 december een belangrijk politiek akkoord met de Kosovaarse leiders gesloten. Het akkoord voorziet in een gezamenlijk bestuur, 'Joint Interim Administrative Council' (JIAC) genoemd, dat zes tot negen maanden in functie moet blijven om verkiezingen in de Servische provincie Kosovo te organiseren. Het hoofd van UNMIK, Bernard Kouchner, wordt als voorzitter belast met de leiding van de Raad die mede voorziet in Kosovo-Servische deelname, al zijn hun leiders Artemeije en Trajkovic consequent weggebleven van het overleg.

Kouchner zal het recht van veto op alle besluiten van die Raad krijgen, die verder uit vier Kosovaren en vier afgevaardigden van UNMIK zal gaan bestaan. Er komen twee vice-voorzitters, een namens UNMIK en een namens de Kosovaarse bevolking. Die laatste functie zal elke twee maanden

UNMIK - KOUCHNER

3 Mlgroep

rouleren onder de belangrijkste politieke leiders van de regio:

- Hashim Thaci, de zelfbenoemde 'premier' van Kosovo;
- Ibrahim Rugova, gematigde president en partijleider van de LDK;
- de schrijver-politicus Rexhep Qosja;
- de leiders van de Kosovo-Servische gemeenschap in Kosovo (bisschop Artemeje en SPO(K)-leider Trajkovic).

Het gezamenlijk bestuur krijgt negentien departementen of 'ministeries' die elk een vertegenwoordiger van UNMIK en een vertegenwoordiger van de Kosovaren krijgen. Het doel van deze constructie is een eind te maken aan de diverse parallelle 'bestuursorganen' en 'regeringen' die de afgelopen maanden op regionaal en op gemeentelijk niveau zijn ontstaan. Hierdoor worden besluiten van UNMIK geblokkeerd en tegengewerkt, met name op gebieden als bestrijding van de welig tierende misdaad, corruptie en etnisch geweld. Vooral de rivaliteit tussen de verschillende groeperingen en partijen die, met het oog op de komende verkiezingen, vooral op gemeentelijk niveau zoveel mogelijk macht en zeggenschap willen verwerven. Thaci kon tijdens de zitting niet nalaten zijn politieke rivaal Rugova zijn plaats te wijzen toen deze zich liet ontvallen dat hij tot de eerstvolgende verkiezingen 'president' van Kosovo zou blijven. Volgens het ak-

koord blijft Rugova net zo min als Thaci premier.

Het akkoord verplicht de drie Kosovo-Albanese leiders, Thaci, Rugova en Qosja zich hun eigen organisaties te ontmantelen en te laten opgaan in de negentien departementen (ministeries) van de nieuwe bestuursraad. Dat impliceert niet alleen het einde van Thaci's voorlopige regering, maar ook die van Rugova's parallelle regering. Met name Thaci had veel moeite met het de ondertekening van het verdrag, omdat hij duidelijk het meest te verliezen heeft. Zijn 'regering' was weliswaar zelfbenoemd en officieus, maar controleerde een groot deel van wat er in de provincie gebeurde omdat zijn achterban, het voormalige UCK, sinds de oorlog op alle bestuurslagen de sleutelposten bekleedde. De Servische zetel in de Raad is nog niet bezet, en zal dat voorlopig nog niet worden, al worden er diverse pogingen ondernomen om hen alsnog over de streep te trekken. Ook de voorloper van de nieuwe Raad, de 'Voorlopige Raad', die alleen adviserende bevoegdheden had, werd door de Kosovo-Servische gemeenschap geboycot.

Of het nieuwe bestuur zal werken hangt in hoge mate af van de bereidheid van de Kosovo-Albanese en Servische leiders om samen met UNMIK samen te werken. De 'Overgangsraad' of 'Kosovo Transitional Council' wordt momen-

teel behalve door de Kosovo-Serviërs ook geboycot door de meest invloedrijke Kosovo-Albanese vertegenwoordiger Hashim Thaci en de onafhankelijke Veton Surroi (redacteur van de etnisch Albanese krant 'Koha Ditore').

KOSOVO SERVIËRS WEIGEREN GEZAMENLIJKE REGERINGSRAAD

Op 21 december heeft de 'Servische Nationale Raad van Kosovo-Methohija (SNV KiM)' officieel geweigerd deel te nemen aan de werkzaamheden van de onlangs opgerichte Gezamenlijke Regerings Raad (officieel: 'Kosovo Joint Interim Administrative Structure', afgekort tot (IAS). De Serviërs verklaarden 'geen deel uit te willen maken van een instelling die organen legitimeert die leiden naar onafhankelijkheid van de provincie.' De verklaring werd gegeven na afloop van een vergadering van de SNV te Gracanica. Naar verluidt werd de vergadering bijgewoond door 15 vertegenwoordigers van de regionale SNV uit Kosovska-Mitrovica, die tot nu toe geweigerd hadden deel uit te maken van de provinciale SNV. Terwijl bestuursvoorzitter Momcilo Trajkovic na afloop verklaarde dat de Serviërs wel zouden blijven samenwerken met de internationale gemeenschap als geheel, stelde een afgevaardigde uit K-Mitrovica, dat het hoofd van UNMIK, Bernhard Kouchner, door de SNV tot 'persona non grata' was verklaard.

Op 29 oktober had de constituerende vergadering van de uitvoerende raad van de 'Servische Nationale Raad' (SNV) plaatsgevonden. De uitvoerende raad van de SNV bestaat uit 11 permanente leden en 20 in Kosovo opererende functionarissen. Als primaire doel heeft de SNV zich het bevorderen van de veiligheidssituatie in Kosovo gesteld. Volgens vice-voorzitter Trajkovic, is de SNV een antwoord op het 'falen' van de Internationale Gemeenschap (IC) om een multi-etnische samenleving te creëren en een reactie op de door de IC 'geïnstalleerde' K-Albanese regering. Trajkovic benadrukte dat de SNV in

JOINT INTERIM ADMINISTRATION COUNCIL

- Getekend : 15 DEC 1999
- Streefdatum: 31 JAN 2000

3 Mlgroep

het belang van 'de consolidatie van de Servische gemeenschap in Kosovo' banden met Belgrado zal gaan aanknopen.

EU FINANCIERT WEDEROPBOUW KOSOVO

De 15 lidstaten van de Europese Unie hebben voor de Kerstdagen alsnog een akkoord bereikt met het Europees Parlement over de omvang van de financiële hulp aan Kosovo. In 2000 krijgt Kosovo 360 miljoen euro (793 miljoen gulden) voor de wederopbouw. Dat is tweemaal zoveel als zij eerder bereid waren te financieren. Het Parlement heeft ook toegezegd dat er in 2000 een meerjarenplan voor de hele Balkan zal worden gemaakt. Na maandenlange harde en moeizame onderhandelingen besloten de lidstaten, die hadden getracht de beloofde hulp te korten, alsnog met de financiering van de wederopbouw in te stemmen.

FRJ

EINDE MANDAAT KOSOVO?

De Joegoslavische generaal Vladimir Lazarevic, commandant 'Pristina' Corps van het 3e Leger (Nis), verklaarde op 27 december jl. dat er een goede kans is dat het Joegoslavische leger, desnoods met geweld, naar Kosovo zal terugkeren. KFOR is vol-

gens hem niet in staat de veiligheid van de Kosovo-Servische burgers te garanderen. Enkele dagen geleden nog werd in Vitina (oostelijk deel van Kosovo) een bom in een Servisch café gegooid waarbij tien mensen werden gewond. Tenslotte heeft een groep zieke en bejaarde Kosovo-Serviërs Orahovac verlaten, nadat begin december een bomaanslag op een café in die stad had plaatsgevonden. Hierbij kwam de eigenaar om het leven en raakten acht Kosovo-Serviërs gewond. Het aanhoudend geweld ondergraaft de positie van de VN en KFOR. Zes maanden na het einde van de bombardementen is die positie al dermate aangetast dat Belgrado nu openlijk het herstel van het Joegoslavisch gezag over Kosovo begint aan te kondigen.

De generaal verwees naar drie andere mogelijkheden t.a.v. Kosovo:

- een veto van China en Rusland in de VN-Veiligheidsraad omtrent een mandaatverlenging zou een einde maken aan de aanwezigheid van KFOR en UNMIK in Kosovo
- een tweede mogelijkheid is dat de VJ (lees: 'Pristina' Corps) wordt opgenomen in de internationale vredesmacht
- 'de laatste optie is dat Servië en de Joegoslavische federatie met alle kracht en middelen terugkeert naar Kosovo, om een verdere genocide

op het Servische en Montenegrijnse volk te verhinderen'.

Lazarevic deed zijn uitspraken tijdens de presentatie van het boek 'naar een nieuwe wereldorde via terrorisme.' Overigens had op 26 december de Servische minister van Binnenlandse Zaken, Vljako Stojiljkovic ook al gesteld dat de Servische politie gereed was om terug te keren naar Kosovo.

SERVIE

OPINIEPEILING IN SERVIE

In het begin van het nieuwe jaar maakte de Servische media bekend dat er in Belgrado een opiniepeiling had plaatsgevonden. Door de economische en politieke recessie in Servië, gaf de peiling overigens geen echt verrassend resultaat. Liefst 37 procent gaf te kennen niet van plan te zijn om te gaan stemmen, omdat ze geen vertrouwen meer hadden in de politiek en zowel de machthebbers als de oppositieleiders niet geloofwaardig achten. Desondanks 'geniet' Milosevic nog steeds steun (13 procent) van de bevolking, terwijl de voormalige gouverneur van de Joegoslavische Bank en een van de leiders van de 'Alliantie voor Veran-

Soldaat van het TMK, het Kosovaars beschermingskorps, het vroegere UCK, bezig met het herbegraven van in de strijd gestorven makkers.

Elsevier, 18 december 1999

dering' (SZP) Dragoslav Avramovic door 11 procent gesteund wordt. Draskovic behaalt zelfs een teleurstellend resultaat: maar liefst 18 procent van de bevolking heeft vertrouwen in hem. Nog slechter is het met Zoran Djindjic (SZP) gesteld, deze ziet zijn aanhang tot 2 procent slinken. De extreem-nationalist Vojislav Seselj (SRS) wordt gesteund door 3 procent

van de bevolking. Maar liefst 18 procent verklaarde wel te zullen gaan stemmen, maar wist nog niet op welke politicus

SPO RICHT MILITIE OP

De 'Servische Vernieuwingsbeweging' (SPO) van Draskovic heeft bekend gemaakt, dat zij is begonnen met het formeren van 'operationele teams' die de partij tegen de 'staatsterreur' van Milosevic moeten beschermen. Overal in Servië worden door zorg van de lokale partijafdelingen, militante jeugdleden opgeroepen om van deze teams deel uit te gaan maken. De naam voor deze 'Servische Beweging voor Verdediging' is de 'Valken', naar de jeugdbeweging van de royalistische 'Cetniks' in het Servië van voor de Tweede Wereldoorlog. Volgens Predrag Simic, een van de belangrijkste adviseurs van Draskovic, is de oprichting van de 'Valken' een waarschuwing aan het adres van Milosevic. 'Het regime test hoeveel geweld het kan toepassen. Dat moet afgelopen zijn. Natuurlijk bedreigen we hiermee de regering. Een burgeroorlog in Servië zal allesbehalve kort en gemakkelijk zijn', aldus Simic. Deze stap is een reactie op het autoongeluk van Draskovic (begin oktober 1999), waarbij vier van diens getrouwen omkwamen. De SPO is ervan overtuigd dat de Joegoslavische geheime dienst geprobeerd heeft Draskovic uit de weg te ruimen, maar de Joegoslavische rechtbank liet in haar uitspraak weten, dat er 'geen enkel bewijs' bestaat dat het hier om een aanslag ging.

Simic liet in het midden of de leden van de verdedigingsbeweging uniformen en wapens zullen dragen en of er een centraal commando komt.

OPPOSITIE ONDER DRUK

Al maanden lang probeert de Servische oppositie tevergeefs Milosevic geweldloos uit de presidentiële macht te stoten. Een van de belangrijkste oppositieleiders, Zoran Djindjic lijkt het eerste slachtoffer te worden van die vergeefse pogingen. Hij wordt door zijn eigen

partijgenoten onder druk gezet om af te treden als voorzitter van de 'Democratische Partij' (DP). Hoge partijfunctionarissen bevestigden dat zij, op het partijcongres in februari, een nieuwe voorzitter willen kiezen. Djindjic wordt verweten dat hij de samenwerking met de verschillende oppositieblokken in de weg staat door zijn onverzoenlijke houding jegens Vuk Draskovic, de andere belangrijke oppositieleider en voorzitter van de extreem-nationalistische 'Servische Vernieuwingsbeweging' (SPO) met een vertegenwoordiging in het Servische parlement. Ofschoon Djindjic ook de 'Alliantie van Verandering', een coalitie van kleinere oppositiepartijen aanvoert, lijkt zijn rol te zijn uitgespeeld, temeer door de persie die de Europese Unie en de Verenigde Staten begin december in Berlijn op de Servische oppositie hebben uitgeoefend. Volgens de EU en de VS versterkt de verdeeldheid in de oppositie de machtsbasis van Milosevic. De onafhankelijke voormalige directeur van de 'Joegoslavische Centrale Bank', Dragoslav Avramovic, die een belangrijke positie inneemt in de 'Alliantie voor Verandering', zei dat het Westen de oppositie twee maanden de tijd heeft gegeven om alsnog één blok te vormen. Zo niet dan trekt het Westen zijn steun aan Milosevic' tegenstanders in. Door dit ultimatum wordt de 'Alliantie voor Verandering', die groot belang hecht aan een goede relatie met het Westen, onder grote druk gezet. Draskovic, die ernaar streeft de opvolger van Milosevic te worden, ontkende overigens dat er in Berlijn een ultimatum werd gesteld. Daar vergaderden de ministers van Buitenlandse Zaken van de zeven rijkste geïndustrialiseerde landen (G-7) en

Aanslag op Draskovic

Der Spiegel, november 1999

Rusland (16 december 1999). Volgens Draskovic is een bundeling van oppositionele krachten alleen mogelijk wanneer de 'Alliantie voor Verandering' opgaat in zijn SPO, waardoor zijn eigen positie zou worden versterkt. Draskovic en zijn partij vrezen bovendien een te grote invloed van het Westen op de oppositie.

Djindjic maakte bekend te overwegen begin 2000 af te treden maar heeft daarnaast geëist dat hij een doorslaggevende stem krijgt bij de benoeming van zijn opvolger. Volgens insiders probeert hij te voorkomen dat zijn grootste rivaal binnen de partij, de huidige vice-voorzitter, Slobodan Vuksanovic, hem zal verdringen.

DJINDJIC' ROL LIJKT UITGESPEELD

Slobodan Vuksanovic, de vice-voorzitter van de Democratische Partij (DS) in Servië, heeft op 4 januari verklaard dat hij zichzelf kandidaat wil stellen voor het voorzitterschap van de partij. Als reden gaf hij aan dat hij door verschillende lagen in de partijstructuur voor de functie was genomineerd. De huidige partijvoorzitter Djindjic, verklaarde daarop niet te zullen toestaan dat de SPO (Draskovic) de leiding over alle oppositiepartijen van Servië zou overnemen. Volgens Djindjic zou de DS haar toekomst niet in handen moeten leggen van Draskovic en onderstreepte verder de gelijkheid van alle oppositiepartijen.

Draskovic heeft aan de andere oppositiepartijen twee documenten gepresenteerd die moeten dienen als basis voor onderlinge samenwerking. Het is de bedoeling om begin maart een grote gezamenlijke demonstratie te organiseren en in april a.s. algemene verkiezingen af te dwingen. 'Met de regerende partijen' kunnen alsnog compromissen worden gesloten, maar als deze een dialoog afwijzen moeten massale demonstraties de eisen van de oppositie kracht bijzetten. De Internationale Gemeenschap wordt opgeroepen om:

- de sancties tegen Joegoslavië op te heffen;
- het lidmaatschap van de OVSE te

herstellen;

- toe te laten dat de VJ en politie naar Kosovo (conform Resolutie 1244) terugkeren wanneer de eisen van de oppositie zijn ingewilligd.

In een eerste reactie op de voorstellen van de SPO hebben leden van de 'Alliantie voor Verandering' (SZP) verrassend genoeg gesteld dat zij met zijn voorstellen kunnen leven.

Tot op vandaag hield Draskovic steeds de boot van de rest van de door Djindjic geleide oppositie af, vermoedelijk omdat hij nog steeds hoopte door Milosevic en c.s. opnieuw te worden opgenomen in de regering. Edoch sinds de mislukte aanslag op zijn leven (enkele maanden geleden), is de kritiek van zijn SPO op het Servische bewind feller geworden. Het is opvallend dat Draskovic ook in zijn nieuwe voorstellen de deur naar het 'Milosevic-regime' nog steeds niet volledig heeft dichtgegooid, maar toch aanspraak maakt op de leidende rol in de oppositie. In het verleden bleek die houding juist het zwakke punt in de oppositionele pogingen te zijn geweest om Milosevic van zijn stoel te krijgen. Nu de positie van de enige werkelijke rivaal van Draskovic, Djindjic, steeds verder onder druk komt te staan, lijkt de tijd rijp voor de vereniging van de oppositie achter Draskovic. Zonder de SPO is de oppositie niet in staat gebleken een vuist tegen het bewind te maken. Ofschoon de deelname van de SPO aan de oppositie de kansen doet toenemen, is

agent Zeciri op pad met collega uit Nigeria

Elsevier, 18 december 1999

het nog maar de vraag of de politiek apathische Joegoslavische bevolking zich nu wel massaal achter de oppositie zal scharen.

ÉÉN FRONT TEGEN MILOSEVIC

Vijftien van de zestien Servische oppositiepartijen werden het op 10 januari eens over de samenwerking tegen het regime van Milosevic. Onder die vijftien partijen bevindt zich de Servische Vernieuwingsbeweging (SPO) van Draskovic en de SZP, waarin de Democratische partij de leiding heeft. Verder omvat de coalitie alle belangrijke oppositiepartijen, inclusief die van de Serviërs in Kosovo en de belangrijkste minderheden in Servië, de moslims in de Sandzak en de Hongaren in Vojvodina. De verenigde oppositie eist dat er eind april parlementsverkiezingen worden gehouden. Daarnaast vragen ze de economische sancties tegen Joegoslavië op te schorten zodra Milosevic de verkiezingen daadwerkelijk uitschrijft. Dat laatste is echter onwaarschijnlijk, want de oppositie maakt volgens peilingen een goede kans om te winnen. Om het bewind onder druk te zetten, dreigt de oppositie met gezamenlijke straatdemonstraties vanaf 9 maart. Slechts één oppositiepartij tekende het pact niet: de 'Beweging voor een Democratisch Servië' van ex-legerleider Momcilo Perisic weigerde te tekenen omdat het plan niet voorziet in een initiatief in het parlement met het doel Milosevic tot aftreden te dwingen. De andere partijen wezen zo'n initiatief af omdat het geen kans maakt, gezien de enorme overmacht in het parlement van de partijen die Milosevic steunen. Het bewind toont zich echter over de jongste oppositiepoging nerveus. De afgelopen dagen heeft het met name de aanvallen op Draskovic geïntensiveerd. Hij werd voor 'verrader' uitgemaakt vanwege zijn banden met Amerika. Gisteren heette het ook dat hij samen heeft gewerkt met de Franse geheime dienst en betrokken was bij een 'moordcomplot' tegen Milosevic.

SERVISCHE DESERTEURS EN DIENSTWEIGERAARS IN DE PROBLEMEN

Volgens het 'Helsinki Comité voor de Mensenrechten' zijn sinds 1990 minstens 200.000 mannen Servië ont-

vucht om de dienstplicht en daardoor de deelname aan de oorlog in Kosovo, te ontlopen. Tijdens de luchtoorlog wierpen NAVO-toestellen duizenden propagandabiljetten boven Kosovo uit waarin Joegoslavische militairen on-dubbelzinnig verzocht werden om te deserteren: 'Sterf in Kosovo, of verlaat zo snel mogelijk je eenheid. De keuze is aan jou.' Op 6 mei 1999 droeg het Europese Parlement alle EU-lidstaten op om de Joegoslavische deserteurs en dienstweigeraars (destijds geschat op 13.000 man) een tijdelijke verblijfsvergunning voor de Unie te geven. Ondanks dit verzoek bleven de grenzen voor hen gesloten. Slechts een klein aantal van hen lukte het daadwerkelijk West-Europa te bereiken. Door de weigerachtige houding van dat Westen, weken duizenden deserteurs en dienstplichtigen uit naar Hongarije. In een rapport van 'Amnestie International' wordt gewag gemaakt van vluchtelingenkampen in Zuid-Hongarije, waar de deserteurs en dienstweigeraars nog immer gebrek hebben aan voedsel, kleding en comfort.

Volgens schattingen waren tijdens de oorlog rond Kosovo, ongeveer 50.000 dienstplichtigen, waaronder veel Montenegrijnen en leden van de Hongaarse (Vojvodina) en Roemeense minderheid, in Joegoslavië ondergedoken. Ondanks de oproep tot mobilisatie (alle mannen tussen 18 en 60 jaar) reageerde slechts een vierde deel van alle dienstplichtigen in Belgrado. Onafhankelijke bronnen schatten dat tegen 25.000 dienstweigeraars en deserteurs strafprocedures zijn begonnen. Honderden van hen zijn inmiddels in de gevangnissen beland en wachten op vonnissen met een gemiddelde gevangenisstraf van vijf jaar. De ontvluchte lotgenoten wachten zelfs nog zwaardere straffen, hen hangt maximaal 20 jaar detentie boven het hoofd.

Gehoopt wordt op een amnestieregeling, maar voor de meeste oppositiepartijen is het vraagstuk van amnestie, geen maatschappelijk thema van belang. Zelfs de 'Democratische Partij', van Djindjic, waarvan enkele partijleiders ontduiking van militaire

dienstplicht ten laste is gelegd, brengt dit in haar campagne voor het aftreden van Milosevic en radicale politieke veranderingen in Servië, niet ter sprake. Een uitzondering is de 'Alliantie van Hongaren in Vojvodina' en de 'Montenegrijse Liberalen', die beide openlijk dienstweigeraars gesteund hebben, eisen een amnestie-regeling.

VOJVODINA STATUS VOJVODINA

Het voormalige Joegoslavië ontstond na de Eerste Wereldoorlog met de val van de Oostenrijks-Hongaarse Dubbelmonarchie (Habsburgse Rijk). Hongarije werd vanwege de steun aan de 'Centralen' (o.a. Duitsland, de dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije en Turkije) zwaar door de Geallieerden gestraft. Het land verloor tijdens het vredesverdrag van 'Trianon' meer dan tweederde van haar grondgebied en één derde van de etnische Hongaren kwam als minderheid terecht in de buurstaten van Hongarije, namelijk Oostenrijk, de (voormalige) Sovjetunie, Roemenië, Tsjechoslowakije en Joegoslavië. In deze landen werd de Hongaarse identiteit onderdrukt en leidde soms tot gewelduitbarstingen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden bijna 40.000 etnische Hongaren in de Vojvodina door Tito's partizanen afgeslacht (Marton Matuska, 'Retaliation', Boedapest 1995).

In het op 4 juni 1920 afgesloten 'Trianon-verdrag' werd vastgelegd dat de zogeheten Zuidlanden van het oude koninkrijk Hongarije (dat mede als oorlogsaanstichter werd aange-merkt), bestaande uit de landstreken Vojvodina, Banaat en Slavonië, onder het bestuur van het nieuwe 'Koninkrijk van Serven, Kroaten en Slovenen' (SHS) zou komen te staan. Slavonië kwam onder Kroatische bestuur en de Vojvodina en delen van de Banaat werden aan Servië toegevoegd. In de laatste fase van het 'Tito-tijdperk' werd Kosovo alsmede de Vojvodina een beperkte mate van autonomie verleend.

Het huidige Vojvodina, met een inwonertal van rond de 2 miljoen, bestaat

uit de deellandschappen:

- 'Batschka' met de hoofdplaats Subotica;
- de "Banat" met de hoofdstad Temesvar;
- 'Sirmië (het 'Tweestromenland' tussen de Donau en Save) met de hoofdplaats Mitrovica.

De Hongaarse gemeenschap in het noorden van de Vojvodina heeft het de afgelopen tien jaar onder het bewind van Milosevic zwaar te verduren gehad. Vanaf het begin van de oorlogen in Joegoslavië, heeft men van Hongaarse zijde gevreesd dat de Hongaarse gemeenschap in Vojvodina het slachtoffer zou worden van een etnische zuivering net zoals de kleine Hongaarse gemeenschap in het aangrenzende Oost-Slavonië (1991-1995). Bij het uitbreken van de oorlog in Joegoslavië hebben Hongaarse regeringsleiders zich steeds weer gedis-tantieerd van die oorlog, die zij zagen

onevenredig hoog aantal Hongaarse slachtoffers. De reden hiervoor was dat de Servische legerleiding Hongaarse en andere niet-Servische dienstplichtigen, die over het algemeen slecht getraind zijn, in de frontlinie hebben opgesteld. Tijdens het verloop van de oorlog (1991-1995), werden burgemeesters in het noorden van de Vojvodina gedwongen om Servische vluchtelingen uit aanvankelijk het Kroatische Oost-Slavonië en later uit Bosnië en de Krajina op te nemen. Hierdoor zijn de etnische verhoudingen in Vojvodina gewijzigd. De etnische Hongaren werden door de Servische immigranten onder druk gezet, doordat zij met geweld compensatie zochten voor hun verloren gegaane bezittingen en huizen. Verder werd er ook een aanval gedaan op de financieel-economische middelen van de Hongaarse gemeenschap die onevenredig moest opdraaien voor de

Trianon zuidlanden onder SHS E. Schmidt Verlag

als een 'broederstrijd' tussen de Zuidslavische bevolkingsgroepen. Zowel de Hongaarse regering als de gemeenschap in Vojvodina hebben zich herhaaldelijk beklagd over het feit dat er teveel Hongaarse jongeren onder de wapenen van het Joegoslavische Federale Leger (VJ) werden geroepen. Er was niet alleen sprake van een onevenredig hoog aantal opgeroepen Hongaarse soldaten maar ook een

gevolgen van de verschillende oorlogen in Joegoslavië, waarvan zij vonden dat zij daar part nog deel aan hadden.

TOEKOMSTIGE STATUS VOJVODINA

Om de regio te stabiliseren is het nodig om de Hongaarse kwestie in de Vojvodina op te lossen. Een mogelijke totale etnische zuivering van de

Hongaarse gemeenschap hangt als een zwaard van Damocles boven het hoofd van deze Hongaren. De Hongaarse premier Orban heeft tijdens het Kosovo-conflict al verklaard dat Hongarije klaar staat om de etnische Hongaren uit de Vojvodina en andere vluchtelingen uit de FRJ op te vangen, mocht het inderdaad tot etnische zuiveringen komen. Tijdens het NAVO-jubileum (1999) bracht Orban

Peter I wordt koning van Servië in 1903
Der Spiegel, september 1999

de zaak van de Vojvodina-Hongaren naar voren en verklaarde dat zijn regering de oplossing ziet als een 'onderdeel van een geheel 'Stabiliteitspact' voor Klein-Joegoslavië dat in de toekomst de etnische spanningen in de regio definitief moet neutraliseren.' De Hongaarse regering heeft bij monde van de minister van Veiligheidszaken, Laszlo Kover, verklaard dat het voor Hongarije onacceptabel is dat de Vojvodina-kwestie na afloop van de Kosovo-crisis niet tegelijkertijd met Kosovo geregeld zal worden. Op het congres van de grootste Hongaarse regeringspartij (FIDESZ) is gebleken dat men er

binnen deze partij groot voorstander van is de autonomie van de Vojvodina te herstellen en de Hongaarse gemeenschap te steunen in het streven naar territoriale autonomie. Premier Orban zou graag zien dat er vervolgens Internationale waarnemers in de Vojvodina worden gestationeerd om de autonomie van de Hongaarse gemeenschap te waarborgen. De andere belangrijke regeringspartij (FKGP) verklaarde dat niet uitgesloten mag worden dat Vojvodina zich in de toekomst onafhankelijk verklaart indien Kosovo zich afscheidt. Het is de vraag of deze optie haalbaar is en hoewel er in de Vojvodina ook Serviërs zijn die zich losser willen maken van Belgrado en voordelen zien in samenwerking met de Hongaren, zijn zij momenteel niet krachtig genoeg tegen Milosevic en de Servische immigranten.

DE VOJVODINA HONGAREN PROVISIONAL NATIONAL COUNCIL

Drie van de zes politieke organisaties die de etnische Hongaren in Vojvodina vertegenwoordigen: de 'Alliantie van Vojvodina Hongaren' (SVM), de

Hongaarse premier Orban

'Democratische Unie van Vojvodina Hongaren', en de 'Vojvodina en Hongaarse Burger Beweging' hebben de 'Nationale Raad van Vojvodina Hongaren' gevormd. De burgemeester van Subotica en voorzitter van de SVM, Jozsef Kasza werd tot hoofd van de uit 55 leden bestaande raad gekozen. De raad wordt verder samengesteld uit vertegenwoordigers van de federale, republikeinse en regionale etnische Hongaren en de gemeenteraadsleden die deze drie organisaties vertegenwoordigen. Volgens de Hongaarse radio zal de Raad fungeren als een 'miniparlement' die de belangen van haar etnische Hongaren in Joegoslavië behartigt. In een bijeenkomst van de 'Socialistische Partij van Servië' een politieke tak van de Joegoslavische partij SPS, werd de oprichting van die Raad als een 'politieke provocatie' bestempeld.

OPERATIE WESTAR

door A.W. Breurkes

De Bosnische Kroaten hebben een aantal illegale operaties opgezet om de uitvoering van het vredesakkoord van Dayton en het werk van het Joegoslavië Tribunaal te dwarsbomen. Vanuit Mostar werden deze operaties geleid. Om verdere activiteiten van de Bosnische Kroaten te voorkomen deed SFOR op 14 oktober een inval in het complex waar de activiteiten vanuit werden geleid. Men ontdekte dat niet alleen de Bosnische Kroatische geheime dienst (SNS) actief was, maar werd gesteund door de Kroatische geheime dienst (HIS), die wordt geleid door de zoon van wijlen president Tudjman.

Gebruik is gemaakt van de volgende bronnen: Algemeen Dagblad; Internet; Herald Tribune.

INVAL

Op 14 oktober 1999 hebben circa 1500 manschappen van SFOR (Stabilisation Force) en IPTF (International Police Task Force) in West-Mostar een inval gedaan in het gebouw van de universiteit van Mostar bij de faculteit voor landbouwkunde. De universiteit is gevestigd in het door Bosnische Kroaten gedomineerde deel van Mostar. Een woordvoerder van SFOR deelde mee dat het complex onderdak bleek te bieden aan inlichtingenfunctionarissen van een ongeoorloofd netwerk (vervolgens "organisatie" genoemd), dat werd geleid door het buurland Kroatië. SFOR ging tot deze actie over daar zij vond dat de geplande activiteiten van deze "organisatie" het vredesproces in Bosnië-Herzegovina en Kroatië bedreigden. De gehele operatie van SFOR nam niet meer dan zes uur in beslag. Bij deze inval werden 42 computers, die gezamenlijk 200 Gb aan informatie bevatten (te vergelijken met ongeveer 500.000 pagina's), databases die waren voorzien van geavanceerde crypto en meer dan 10.000 documenten in beslag genomen. De ruimte,

waar al dit materiaal was geïnstalleerd en de toegangsdeur, werden continue bewaakt door een gesloten circuit van camera's, wat eigenlijk al aangeeft dat het hier niet om een eenvoudige universiteitsfaculteit gaat. Voorts werd er materiaal in beslag genomen, die door geheime diensten gebruikt konden worden om financiële transacties en andere commerciële activiteiten te beïnvloeden. Voorts werden er CD-writers, apparatuur die creditkaarten kan lezen en telefoon- en creditkaarten kan maken in beslag genomen. Honderden illegale software programma's met een straatwaarde van meer dan 20.000KM (dat overeenkomt met 20.000 DM) en bijna 1 Gb (5000 foto's) aan pornografie werden gevonden. Met het verhandelen van deze middelen in de criminele wereld was men in staat om de geplande activiteiten en de uit te voeren operaties te financieren.

DOELWIT VAN DE "ORGANISATIE"

Nadat SFOR een deel van de documenten had vertaald en geanalyseerd, heeft men een voorlopig inzicht gekregen welke doelen de "organisatie" zich had gesteld. De belangrijkste doelen van deze "organisatie" waren het nagaan en afluisteren van de handelingen van het ICTY en de Internationale Organisaties, het rekruteren van mensen en het nagaan van de activiteiten van de Internationale Organisatie in de richting van de Bosnische Kroaten in Bosnië-Herzegovina. Voor het uitvoeren van deze activiteiten

werden er een viertal operaties ontwikkeld: PUMA (doelwit ICTY); MUNJA (doelwit Internationale Organisaties); GROM (rekruteren van mensen); PANTHER (nagaan van Internationale Organisaties in relatie tot de Bosnische Kroaten). Al deze operaties waren sinds september 1999 geactiveerd.

OPERATIES

Wat deze operaties inhielden zal ik in de volgende tekst toelichten.

OPERATIE PUMA

PUMA had als doel 30 ICTY onderzoekers, die in Livno een onderzoek leidden naar individuen die mogelijk betrokken zijn geweest bij oorlogsmisdaden, te schaduwen. De opdrachten van PUMA hielden o.a. het volgende

in: het installeren van technische apparatuur om de gangen na te gaan van het ICTY; het uitzoeken welke opdrachten het onderzoeksteam uit Den Haag van het ICTY had gekregen, het observeren van het team en het nagaan welke locaties men bezocht; het verifiëren van de informatie van mensen die als tolk werkten voor het onderzoeksteam en te trachten om deze tolken voor de B-Kroatische "organisatie" te laten werken. Enkele technieken om informatie te verkrijgen was het aftappen van de telefoon en het afluisteren van radioverbindingen.

OPERATIE MUNJA

Deze operatie had als doel om men-

sen van buitenlandse inlichtingendienst werkzaam zijn in Bosnië-Herzegovina voor zich te winnen en door hen apparatuur te laten installeren binnen hun eigen organisatie om zo de werkzaamheden van de internationale organisaties te kunnen nagaan. De internationale organisaties waar de "organisatie" zich op richtte waren Office of the High Representative (OHR), Office of Security and Cooperation in Europe (OSCE), UN High Commission for Refugees (UNHCR), Stabilization Force (SFOR), International Police Task Force (IPTF) and Merhamet (Turkse hulporganisatie voor BosniëHerzegovina).

OPERATIE GROM

Het doel van deze operatie was erop gericht om stafpersoneel dat voor de Internationale Gemeenschap werkte te observeren met als doel deze mensen voor de "organisatie" te werven

en hen te gebruiken om informatie in te winnen over de internationale organisaties waar zij voor werkten. Speciaal was dit gericht tegen OHR, OSCE, IPTF, UNHCR, SFOR en ICTY.

OPERATIE PANTHER

PANTHER had als streven "...personeel van Internationale Organisatiesdat inlichtingenwerk verricht op internationaal niveau en voor hun inlichtingen dienst van hun eigen land." te werven.

Op deze manier was de "organisatie" in staat om met deze mensen de organisaties van de internationale gemeenschap te observeren om zodoende de rol te ontdekken van alle nationale organisaties; uit te zoeken en te analyseren alle activiteiten die zijn uitgevoerd door internationale organisaties in de richting van de Bosnische Kroaten in Bosnië-

Herzegovina; te achterhalen welke internationale organisaties samenwerken met ambassades van Islamitische landen". De hoogste vertegenwoordigers van deze organisaties werden continue geobserveerd door de "organisatie".

SLOT

Met deze inval, die overigens plaatsvond 2½ maand voor de parlementsverkiezingen in Kroatië, heeft de internationale gemeenschap een belangrijke slag geslagen en zowel de Bosnische Kroaten als de Kroaten in diskrediet gebracht. Het ondermijnen van de uitvoering van het vredesproces en de werkzaamheden van het ICTY in Bosnië-Herzegovina is deels een halt toegeroepen. De vraag blijft of dit de enige "organisatie" is geweest, die zich bezig heeft gehouden met de genoemde processen of dat dit slechts een topje van de ijsberg is.

ICTY

Aooi A.W. Breurkes

Het ICTY heeft de eeuwwisseling met een positieve balans kunnen afsluiten. Het arresteren van twee vermeende oorlogsmisdadigers in de maand december mag toch wel gezien worden als de daad bij het woord gevoegd. Enige tijd geleden stelde het ICTY namelijk dat het agressiever zou gaan optreden met het arresteren en opsporen van vermeende oorlogsmisdadigers in het Voormalige Joegoslavië.

Gebruik is gemaakt van de volgende bronnen: Algemeen Dagblad; Internet; Volkskrant; NRC-Handelsblad; Herald Tribune; Frankfurter Allgemeine.

ARRESTATIES

Derde Bosnisch Servische generaal gearresteerd.

Op 20 december 1999 hebben Britse troepen van SFOR in het centrum van

Banja Luka de 56 jarige ex-generaal Stanislav Galic gearresteerd. Tegen Galic liep een geheime aanklacht van het tribunaal. Reeds eerder waren de generaals Momir Talic en Radislav Krstic gearresteerd. Krstic wordt verantwoordelijk gehouden voor de moord op de moslimmannen na de val van Srebrenica in 1995. Talic zou betrokken zijn geweest bij de etnische zuiveringen van Kroaten in de Krajina, ten westen van Prijedor.

Galic was tijdens het conflict in Bosnië-Herzegovina commandant van het Sarajevo-Romanija Korps en wordt verantwoordelijk gehouden voor de beschietingen op Sarajevo in de periode 1992-1995. Gedurende deze periode was zijn directe commandant generaal Mladic. In de aanklacht worden 38 specifieke gevallen opgesomd waarbij burgers het uitdrukkelijke doelwit van Galic' manschappen waren. Een geval betreft de beschieting van de markt in de oude stad van Sarajevo op 4 maart 1994, waar-

bij 66 mensen werden gedood en 140 anderen werden gewond. Na het voorlezen van de aanklachten verklaarde Galic onschuldig te zijn.

Op het moment van zijn arrestatie was hij militair adviseur van de in maart 1999 door de OHR (Office of the High Representative) afgezette president van de RS (Republika Sprska), Poplasen. Het ministerie van Defensie van de RS maakte bekend dat de pogingen van het ICTY om samen te werken met de republiek door deze arrestatie een flinke deuk hebben opgelopen.

Zoran Vukovic

In de nacht van 23 op 24 december hebben Duitse en Franse eenheden van SFOR in de Bosnisch Servische plaats Srbinje (vroeger werd deze plaats Foca genoemd) de van oorlogsmisdaden verdachte Bosnische Serviër Zoran Vukovic gearresteerd. Vukovic was van april 1992 tot februari 1993 commandant van de militaire politie en

leider van een paramilitaire eenheid in Foca. Hij zou in deze hoedanigheid oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid hebben begaan. Tijdens het conflict in Bosnië-Herzegovina zou hij zich onder andere hebben schuldig gemaakt aan het verkrachten en martelen van moslimvrouwen. Sommigen zouden niet ouder dan twaalf jaar oud zijn geweest. Tegen Vukovic werden acht aanklachten wegens verkrachting en foltering uitgebracht. Na het voorlezen van de aanklachten verklaarde hij onschuldig te zijn.

Vukovic bevindt zich nu in de gevangenis van Scheveningen in afwachting van zijn proces, dat op 20 maart zal plaatsvinden. Echter volgens een Bosnisch Servisch lid van het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft het ICTY niet de juiste persoon gearresteerd. Er wonen volgens zijn zeggen wel elf personen met dezelfde naam in deze regio. Een woordvoerder van het ICTY heeft hierop gereageerd met de woorden: "Wij zijn er van overtuigd dat **wij** de juiste persoon hebben gearresteerd".

UITSPRAAK RECHTERS ICTY

Goran Jelusic

In januari 1998 werd Jelusic, alias Servische Adolf, aangehouden en naar

Goran Jelusic

Algemeen Dagblad, 15 december 1999

Scheveningen gebracht om daar voor het ICTY te verschijnen. De nu 31-jarige Jelusic, afkomstig uit Bijelina, bekende in het kamp Luka, dat zich in de omgeving van Brcko bevond, dertien mannen te hebben vermoord. Hij

was in de maanden april en mei 1992 kampcommandant. Toen de Bosnisch Servische autoriteiten doorkregen dat de zaak in het kamp uit de hand begon te lopen, werd hij van zijn commando ontheven.

Door de bekentenis van de gepleegde moorden was tegen Jelusic geen strafzaak noodzakelijk. Op 14 december 1999 werd hij door het ICTY tot een gevangenisstraf van 40 jaar veroordeeld. Dit is de hoogste straf tot nu toe door het tribunaal uitgesproken. Aanklager Geoffrey Nice had levenslang geëist. Als verzachtende omstandigheden voerde het hof aan dat Jelusic pas 23 jaar was, toen hij zijn misdaden beging. Overigens kon hij voor genocide niet worden veroordeeld, zo redeneerden de rechters. Het motief hiervoor was dat de Franse rechter Claude Jorda het niet bewezen achtte, dat Jelusic 'plande, opriep, beval of op enige andere wijze deelnam aan een vooropgezet plan om de Bosnische Moslims en Bosnische-Kroaten geheel of voor een gedeelte uit te roeien wegens hun nationaliteit, etniciteit of religie'. Zowel de aanklager, Carla Del Ponte, als de advocaat van Jelusic hebben hoger beroep aangetekend.

ONAFHANKELIJKHEIDSSTREVEN MONTENEGRO

Aooi Schuijl
M.m.v. Aooi Brinkman

In dit artikel is de politieke situatie in de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro opgenomen, omdat ook hier de nodige spanningen zijn ontstaan in de onderlinge verhouding met de Federale regering in Belgrado. De drang van een groot deel van de Montenegrijnen naar een lossere band met Servië zal zeker op heftig verzet uit Belgrado kunnen rekenen. Tenslotte nog de rol van de Montenegrijnse MUP, die in de toekomst wel eens een belangrijke factor in de Montenegrijnse integriteit kan gaan betekenen.

Voor dit artikel werd gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Jane's Intelligence Review, International Herald Tribune, Country Handbook, Het Parool, NRC Handelsblad, Washington Post, Elsevier, Der Spiegel, Algemeen Dagblad, Frankfurter Allgemeine Zeitung en de Volkskrant

MONTENEGRO

wapen Sandzak

3 MIgroep

SANDZAK

Een deel van het noorden van

Montenegro en het zuiden van Servië, gelegen tegen de Montenegrijnse grens, vormen samen de 'Sandzak-regio,' deze kent een grote moslim-populatie.

Een van de leiders van de Sandzak Moslims, Rasim Ljajic, heeft op 5 januari verklaard dat hij begin februari een speciaal programma voor de Sandzak-regio zal presenteren. De door hem geleide 'Sandzak Coalitie' heeft een partijprogramma opgesteld dat streeft naar een decentralisatie van Servië en een vergroting van de bevoegdheden van de lokale autoriteiten. Ljajic protesteerde tegen het bestaande centralistische federale systeem van Belgrado, waarbij slechts 0,8 procent van het BNP ter beschikking komt van de lokale autoriteiten. Een ander punt uit het partijprogramma bestaat uit de vorming van een 'nationale raad' in de gebieden met een belangrijke moslimpopulatie. Deze nationale raden zouden moeten zorgen voor het behoud van de nationale, culturele en etnische identiteit van de moslimminderheid. Ljajic benadrukte dat zijn programma de integriteit van Servië niet bestrijdt.

De moslims in de Sandzak-regio ijveren al jaren voor een lokale autonome status. Ondanks de schendingen van de mensenrechten tijdens de afgelopen jaren, lijkt de meerderheid van de 'Sandzak moslims' niet geïnteresseerd in afscheiding of autonomie. Daar zijn verschillende redenen voor: ze kunnen als minderheid, politiek gezien weinig uitrichten tegen de door Serviërs overheerste federale regering. Verder is tussen de plaatselijke economische (moslim-) elite en het bewind van Milosevic een wederzijds voordelige symbiose ontstaan. In de Sandzak, met de belangrijkste stad Novi Pazar als centrum van de handelsnijverheid, zijn namelijk tal van privéondernemingen ontstaan, waarbij vooral nep-merkkleding wordt ge-

fabriceerd. Deze economische activiteit betekent voor Milosevic een belangrijke bron van inkomsten. De minder rijke meerderheid van de moslims lijkt lijdzaam te berusten. Dat neemt niet weg dat de spanningen kunnen oplopen. De moslims zijn onderling politiek verdeeld. De partij van nationalist Sulejman Ugljanin, sloot tijdens een partijcongres in 1997 niet uit dat zijn partij een resolutie zou aannemen die een onafhankelijk Sandzak eiste. De gematigde oppositie wordt geleid door de eerder genoemde leider Ljajic, die aangaf dat 'hoewel we emotioneel ons veel meer verbonden voelen met Sarajevo dan met Belgrado, de politieke realiteit ons dwingt om een toekomst binnen Joegoslavië op te bouwen.'

DRANG NAAR ONAFHANKELIJKHEID ONSTUITBAAR

Nu de Federatie Joegoslavië onder het bewind van Milosevic op een economisch bankroet afstevent, groeit het aantal voorstanders voor een lossere band met Servië. Vóór het conflict in Kosovo was slechts 21% van de Montenegrijnen voor een afscheiding. Een recent opinieonderzoek (september 1999) wees echter uit dat bij een mogelijk referendum over de wettige status van Montenegro, 43.9% voor totale onafhankelijkheid zou stemmen, 38.9% tegen zou stemmen, terwijl 9% nog geen standpunt had ingenomen en 8.2% tenslotte niet aan een referendum zou deelnemen. De Montenegrijnse president Djukanovic verklaarde tijdens zijn bezoek in september 1999 aan de Raad van Europa dat vooral de jeugd 'niet bereid is om vanwege een verkeerde politiek op federaal niveau, nog eens tien jaar te verliezen.' In dezelfde maand maakte Montenegro zich los uit het monetair systeem van de federatie door de DM als wettig betaalmiddel aan te nemen. Gezien de huidige explosieve politieke relatie tot Servië, dient de driepartijen-coalitie van Djukanovic uiterst voorzichtig te laveren. Deze coalitie wordt gevormd door de:

- 'Democratische Partij van Socialisten' (DPS) van Djukanovic, die Montenegro een gelijkwaardige po-

sitie binnen de FRJ wil geven en voortzetting van politieke en economische hervormingen nastreeft;

- 'Social Democratische Partij van Montenegro' (SDPCG) die tegen verkiezing van Milosevic tot federaal president was, aangezien dit de economische en politieke hervormingen niet ten goede kwam. De inzet van Montenegrijnse dienstplichtigen in Kosovo werd scherp veroordeeld en de partij diende zelfs een resolutie in om hen uit Kosovo terug te trekken;
- 'Montenegrijnse Volkspartij' (NSCG), o.l.v. Novak Kilibarda die geen volledige breuk met Belgrado nastreeft, maar een relatie op gelijkwaardige basis voorstaat. De partij streeft naar betere relaties met andere etnische en religieuze groeperingen.

Desondanks moeten de tegenstanders (38.9%) van een afscheiding niet worden genegeerd. Zij vormen een machtig blok en roeren zich hevig. De aanhang moet voornamelijk worden gezocht onder de belijders van de Servisch-orthodoxe Kerk, aangevoerd door de metropoliet Amphiloeje, en de 'Socialistische Volkspartij van Montenegro' (SNPCG) van Bulatovic, die in 1998 een nipte nederlaag leed tegen de partij van Djukanovic. Hoewel Djukanovic in het Westen bekend staat als een democratisch leider, wordt hij in zijn eigen land als corrupt beschouwd, en staat het behoud van macht, net als bij Milosevic, centraal. Het Westen hoopt de facto dat een machtswisseling in Belgrado zal voorkomen dat opnieuw een onafhankelijk mini-staatje op de Balkan zal ontstaan. Volgens Sonja Biserko, directeur van het 'Servisch Helsinki Comité', is de drang naar onafhankelijkheid niet meer te stuiten. 'Dat lukte ook niet in het geval van Slovenië, Kroatië, Macedonië, en Bosnië. Als het 'Stabiliteitspact' een serieuze zaak is, dan kunnen op deze wijze de onafhankelijk geworden staten en staatjes van de Balkan weer in een groter geheel worden samengebracht. De onafhankelijkheid van Montenegro en Kosovo houdt men niet tegen. Ook

Vojvodina zal slechts genoegen nemen met de grootst mogelijke mate van autonomie.'

Tot 1918 bestond er een onafhankelijk Montenegro. Voorstanders van een eigen Montenegrijnse identiteit moesten daar op teruggrijpen. Want Serviërs en Montenegrijnen spreken dezelfde taal en belijden dezelfde (orthodoxe) godsdienst. In het tijdperk van Tito werd Montenegro een republiek maar werd ook een Montenegrijnse natie geproclameerd. Toch is het meer een regionale identiteit, die zich tegen het centrale gezag van Belgrado verzet. Opmerkelijk is dat ook de meest fanatieke aanhangers van het Servisch nationalisme, zoals Radovan Karadzic en Slobodan Milosevic, in feite van Montenegrijnse afkomst zijn!

Het Montenegrijns nationalisme is wel terug te vinden in de in 1993 opnieuw opgerichte onafhankelijke 'Montenegrijnse Orthodoxe Kerk' (MOK), ofschoon de huidige 'Vladika' of metropoliet

metropoliet Mihailo Dedeic

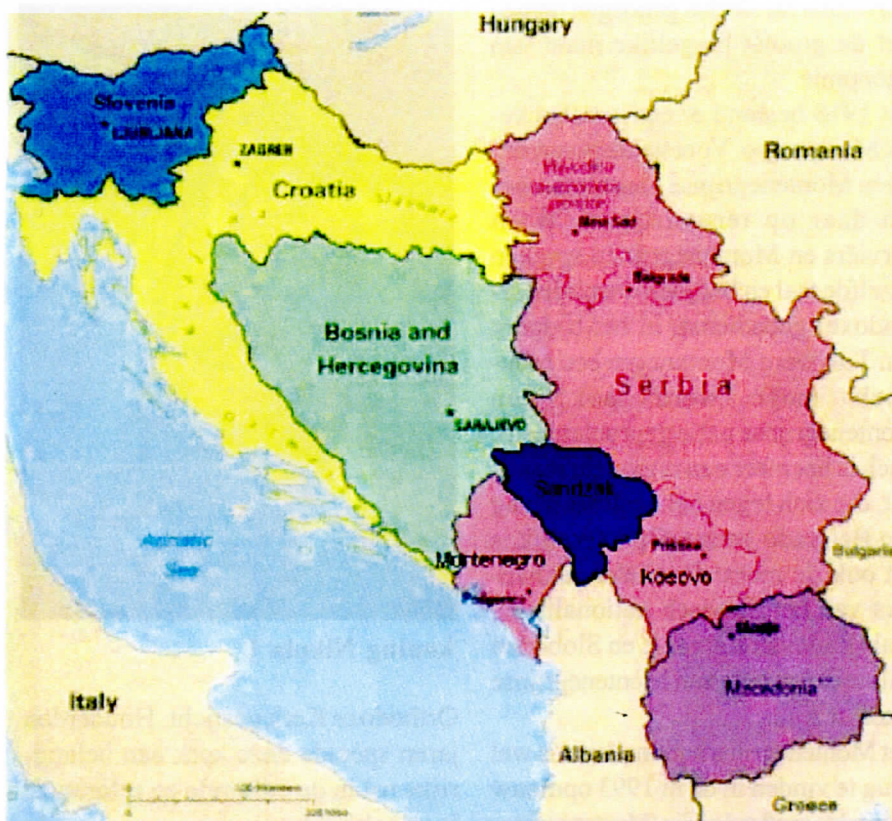
Mihailo Dedeic slechts beschikt over een handvol priesters en nog over geen enkel kerkgebouw beschikt. Hij beschouwt zich met zijn volgelingen als de rechtmatige opvolgers van de in 1920 opgeheven MOK en wensen teruggave van afgenomen rechten en bezittingen. In een onafhankelijk Montenegro zal dit onvermijdelijk leiden tot een gevaarlijke strijd met de 'Servisch Orthodoxe Kerk.'

In 1766 werd in de toenmalige hoofdstad van Montenegro Cetinje, een eigen onafhankelijke Montenegrijnse

koning Nikola I

Orthodoxe Kerk gesticht. Honderden jaren speelde deze kerk een belangrijke rol in de culturele en religieuze levensbeschouwing van de Montenegrijnen. De 'Vladikas', hadden niet alleen de leiding over de kerkelijke instanties maar oefenden tevens veel invloed uit in de landelijke bestuursorganen. Zij waren altijd gewapend en schroomden niet om tijdens oorlogen hun plaats aan het hoofd van een leger in te nemen. In tegenstelling tot de Servische Orthodoxe Kerk, die tijdens de Ottomaanse bezetting van de Balkan uiteenviel, bleef de Montenegrijnse Orthodoxe Kerk overeind. Zij werd zowel door de Russisch Orthodoxe Kerk alsmede door de Ottomaanse Patriarch van Constantinopel erkend. Tijdens het bewind van de Montenegrijnse vorst, de in 1910 tot koning gekroonde koning Nikola I (1860-1918), wisten de Montenegrijnen de Ottomanen in verschillende veldslagen van het lijf te houden. In 1842 erkende Oostenrijk de grenzen in 1859 gevolgd door de Ottomaanse sultan. In 1878 werd Montenegro door het 'Congres van Berlijn' als zelfstandige staat erkend. Twee jaar na de annexatie van Montenegro door Servië in het Koninkrijk Joegoslavië, werd de Montenegrijnse Orthodoxe Kerk door de Joegoslavische koning Alexander Karadjordjevic verboden. De drie belangrijkste religieuze stro-

mingen in het huidige Montenegro zijn: het Katholicisme, de Islam en de Orthodoxie, waarbij de orthodoxe Christenen de meerderheid vormen.

De twee grootste minderheden in Montenegro zijn de Moslims (ca. 80.000), die voor een groot deel verwant zijn aan de 'Bosniaks' in Bosnië-Herzegovina en de Albanesezen (400.000). De Montenegrijnse Albanesezen zijn voornamelijk rooms-katholiek, evenals hun stamverwanten in het aangrenzend noordelijk deel van Albanië (omgeving Shkoder). Zowel de 'Bosniaks' als de Montenegrijnse Albanesezen hebben de afgelopen jaren de negatieve gevolgen gevoeld van de nationalistische politiek van Servië en hopen derhalve in een onafhankelijk Montenegro op een betere behandeling.

De Montenegrijnse oppositie (waaronder de nationalistische 'Liberale Unie') wil dat hun land zich losmaakt van Servië, zodat het een eigen democratische koers kan varen, mee kan gaan met het 'Stabiliteitspact' en een politieke verzoening met de buurlanden kan ontwikkelen.

MMUP

Dit is de benaming van de Montenegrijnse

MUP ('*Ministarstvo Unutrasnjih Poslova*') die rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van het Montenegrijnse Ministerie van Binnenlandse Zaken valt. De facto is de MMUP een evenknie van de Servische en de Federale MUP. Het ministerie is gevestigd in de hoofdstad Podgorica en opereert volledig onafhankelijk van de Federatie. Het is onderverdeeld in twee departementen en de operationele sterkte wordt geschat op 6000-7000 man):

- Staatsveiligheid (RDB): Dit departement houdt zich bezig met veiligheidstaken, inlichtingen en contra-inlichtingen en is tevens verantwoordelijk met de bewaking van de president;
- Openbare Orde (RJB): Hierin worden alle diensten uitgevoerd met betrekking tot verkeerstaken, grenscontroles, recherche en speciale taken (oproer en antiterreur).

Bij calamiteiten kan tevens een beroep worden gedaan op reservisten wat de totale sterkte van de MMUP op 11.000-14.000 kan brengen. Het reserve-personeel is echter ten dele opgeleid en bestaat voornamelijk uit sympathisanten van president Djukanovic.

Indien Belgrado van zins is de regering van Djukanovic omver te werpen, kan de Montenegrijnse president een beroep doen op de MMUP, die voor het grootste deel bestaat uit loyale etnische Montenegrijnen. In het recente verleden bewees de MMUP haar loyaliteit aan Djukanovic, toen partij-aanhangers van de vorige Montenegrijnse president en huidige premier van de FRJ, Bulatovic' op geweldadige wijze trachtten het tij te keren. In de aanloop naar de presidentsverkiezingen van 19 oktober 1997 liep de strijd tussen de beide rivalen al hoog op. Binnen de partij DPS wist Djukanovic de machtsstrijd met Bulatovic (destijds beiden lid van de DPS) in zijn voordeel te beslissen en hij werd dan ook als de presidentskandidaat aangewezen. Bulatovic legde zich daar niet bij neer en ging bij zowel de Montenegrijnse alsmede de Joegoslavische rechtbank in beroep. Het Constitutionele Hof van Joegoslavië bepaalde uiteindelijk dat partijen meer dan een kandidaat mochten voordragen. Bulatovic kon vervolgens onder een tweede DPS-vlag aan de verkiezingen meedoen. In een nek-aan-nekrace won Djukanovic met een miniem verschil van 6.000 stemmen. Internationale waarnemers bestempelden de verkiezingen als 'vrij en eerlijk'. Bulatovic riep gesteund door Belgrado, zijn aanhangers op de straat op te gaan om te demonstreren omdat de overwinning 'gestolen' zou zijn. Bulatovic bleef tot januari (1998) het moment van machtsoverdracht, door middel van het organiseren van massademonstraties, protesteren. Dit-

De voormalige hoofdstad Cetinje

Präsident Milošević, Verhandlungspartner*: Den Dienst-Mercedes vor den Bomben versteckt

Der Spiegel, nr. 3 2000

middel was eerder door zijn leermeester Milosevic met groot succes toegepast bij zijn greep naar de macht in de jaren tachtig. Bij controles van de MMUP werden van de betogers 180 vuurwapens, explosieven en 34 staven dynamiet in beslag genomen. De grootste steun ondervindt Djukanovic in het centrale en zuidelijke deel van Montenegro. Zijn tegenstanders, de Belgrado-gezinde Montenegrijnen en etnische Serviërs,

wonen voornamelijk in het grensgebied met Servië in de steden Prijepolje en Bijelo Polje. Mocht Milosevic inderdaad voornemens zijn Djukanovic te wippen, dan zal de hoofdtaak van de MMUP bestaan uit het beschermen van hun president. Hierbij dient de MMUP trachten te voorkomen dat eenheden van het 20.000 man sterke 2e (VJ) Leger zich zullen ontplooiën en essentiële objecten en installaties (verbindings-

centra, radio- en tv-stations en de belangrijkste regeringsgebouwen) in handen krijgen. Daarbij moeten ook de Servische MUP en paramilitairen, die zich in Montenegro hebben gevestigd niet worden vergeten. Mocht de MMUP niet in staat zijn de strijd tegen het 2e Leger vol te houden, zal het zich in de bergen terugtrekken om zich voor te bereiden op een 'guerrilla-oorlog.' Het berggebied in Montenegro is in het verre verleden (zoals bijv. tijdens de Ottomaanse overheersing) al vaker een goede uitvalsbasis voor een guerrilla-oorlog geweest.

wapen Montenegro

CYPRUS, DE FACTO REGIO-CONFLICT

Elnt D.A. van Amerom

Turkse troepen landen in het noord-oosten van Cyprus

The Almanac of Cyprus, 1997

De afgelopen tijd leek er enige beweging in de politieke patstelling met betrekking tot de Cyprus-kwestie te zijn gekomen. Daarnaast speelde vrijwel gelijktijdig de recente poging van de Europese regeringsleiders om Turkije het kandidaat-lidmaatschap van de Unie te bezorgen. In het artikel 'Cyprus, de facto regio-conflict' wordt getracht de onderlinge verbanden tussen beide gebeurtenissen wat duidelijker te maken. Allereerst wordt kort de huidige politiek-militaire problematiek op en met betrekking tot Cyprus uiteengezet. Vervolgens wordt de link gelegd naar het toekomstig EU-lidmaatschap van Cyprus en de kandidaatstelling daarvoor van Turkije. Het artikel wordt afgesloten met de verwachting dat zowel een definitieve vredesregeling voor Cyprus, als de uiteindelijke toetreding van Turkije tot de Europese Unie nog een heel lange weg zal blijken te zijn.

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van de volgende bronnen: Frankfurter Allgemeine, Jane's Intelligence Review, Truppendienst 4/1999, The Almanac of Cyprus

1997, NRC Handelsblad, Elsevier, Algemeen Dagblad, Volkskrant, Monitor, Internet.

HET PROBLEEM

Halverwege januari vorig jaar zei president Clinton steun toe aan de twaalfde (!) Cyprus-resolutie van de Verenigde Naties. Daarin werd voor de zoveelste keer een oproep gedaan geweld te vermijden en de niet-Cyprische militairen van het gedeelde eiland terug te trekken. Deze wat voorzichtige politieke formulering was vooral bedoeld om niet nadrukkelijk te hoeven uitspreken dat Turkije zijn troepen, die zich illegaal op Cyprus bevinden, moet terugtrekken. Deze troepenmacht, zo'n 35.000 Turkse soldaten en ongeveer 300 tanks, houdt sinds 1974 meer dan een derde van het eiland bezet. Tot nu toe heeft de internationale gemeenschap deze situatie oogluikend gedoogd. Dankzij deze lankmoedige houding heeft Turkije een zwaar stempel op het noorden van Cyprus kunnen drukken. Zo zwaar zelfs, dat inmiddels de helft van de oorspronkelijke Turks-Cyprische bevolking is geëmigreerd. De oorspronkelijke bevolking is in aantal nu ongeveer anderhalf keer kleiner dan het aantal Turkse kolonisten. Deze boeren zijn samen met het leger de steun en toeverlaat van de Turks-Cyprische leider Rauf Denktash.

Turks-Cyprische leider Rauf Denktash en de Grieks-Cyprische leider en president, Glafcos Clerides (v.l.n.r.)

Jane's Intelligence Review, december 1999

De Grieks-Cyprische bevolking ging

zich in hoge mate bedreigd voelen door de militaire overmacht op het noordelijk deel van het eiland.

De aankoop van de hoogwaardige (Russische) S-300 luchtdoelraketten veroorzaakte de jongste crisis. Turkije was niet gecharmeerd van deze luchtverdedigingssystemen zo dicht bij haar grondgebied, en dreigde vrijwel onmiddellijk met oorlog. Onder zware internationale druk zochten Nicosia en Athene hierop naar een andere bestemming voor de raketten. Uiteindelijk werd dan ook begin februari formeel bekendgemaakt dat de raketten op Kreta zouden worden geplaatst. De Grieks-Cyprische leider en president, Glafcos Clerides, had gehoopt de S-300's als drukmiddel te gebruik-

S-300

Jane's Intelligence Review, december 1999

ken om de Turken tot concessies te dwingen inzake de toelating van het gedeelde eiland tot de Europese Unie. Clerides heeft zijn goede wil en politieke wijsheid getoond. Hij zag zich weliswaar geconfronteerd met zware binnenlandse kritiek, maar hij kon door zijn beslissing op meer begrip en actieve westerse steun hopen. Immers, de bal lag nu bij de internationale gemeenschap, met name bij de EU en de VS. Op hun schouders rustte van dat moment af de morele plicht een oplossing te bedenken die zoveel mogelijk Cyprioten recht doet. Op de vraag van een Griekse journalist aan de Amerikaanse (top-)onderhandelaar Richard Holbrooke waarom hem op Cyprus niet lukte waar hij in Joegoslavië wel in slaagde, wees deze erop dat de scheiding van het eiland al meer dan 24 jaar bestaat. Ook duidde Holbrooke op de geringe bereidheid van Turkije om naar oplossingen te zoeken.

'CYPRUS' LAAG OP DE INTERNATIONALE AGENDA'S

In het vroege voorjaar was de spanning op de Balkan echter tot het kookpunt gekomen en de Kosovo-crisis had de Cyprus-kwestie op de agenda van de internationale gemeenschap verdrongen. De Grieks-Cyprische regering trachtte echter in maart het EU-vuurtje weer aan te blazen. Met het plan 'Cyprus EU-lid, ook als het eiland politiek gescheiden blijft' werd getracht de EU-lidstaten die hiertegen zijn, te beïnvloeden. Op 16 maart zei de Grieks-Cypriotische minister van Buitenlandse Zaken, Ioannis Kasoulides, in Bonn aanvullend dat Turkije niet het recht heeft een veto over een mogelijke toetreding van Cyprus tot de EU uit te spreken. Als Cyprus op 1 januari 2003 - 'deadline' toetredingstermijn - aan de overeengekomen EU-voorwaarden heeft voldaan en Ankara halsstarrig blijft, moet maar voor lief worden genomen dat een beperkt Cyprus binnen de Unie wordt opgenomen en dat de rechten van de EU slechts gelden voor dat gedeelte (van Cyprus) dat door de Grieks-Cyprische regering wordt vertegenwoordigd, aldus Kasoulides. Ook toonde hij zich in het interview bezorgd over de ontwikkelingen op het Turkse deel van het eiland. Het aantal Cyprische Turken zou door emigratie tot een laagterecord van 88.000 zijn gedaald, het aantal van het Turkse vaste land afkomstige kolonisten daarentegen zijn gestegen tot 110.000. Volgens Kasoulides zou men, in het geval van een hereniging van Cyprus, de mogelijkheid moeten scheppen om althans een deel van deze immigranten aan te zetten naar Turkije terug te keren. Hij benadrukte tevens dat de Grieks-Cyprische regering heeft toegestemd in nieuwe besprekingen zonder voorwaarden, onder leiding van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties (SGVN). Een confederatie, zoals de Cyprische Turken hebben voorgesteld, wordt echter afgewezen. Denktash streeft in werkelijkheid naar twee onafhankelijke staten op het eiland, aldus Kasoulides. Daarentegen accepteert de Grieks-Cyprische regering het in meerdere VN resoluties

neergelegde plan van een federatie, met gezamenlijke staatsverantwoordelijkheden en een vergaande autonomie voor beide bevolkingsgroepen. Hij zei het echter te betreuren dat de EU zich niet sterker wil inzetten voor een oplossing van het Cyprus-conflict. Nu zal Amerika een 'beslissende rol' gaan spelen, aldus Kasoulides.

minister van buitenlandse zaken Kasoulides.

The Almanac of Cyprus, 1997

Ondanks alle drukte met betrekking tot de Kosovo-crisis, werd toch duidelijk dat Cyprus niet geheel vergeten was. Tijdens de G8-top van juni te Keulen werd in zogenaamde restperioden ook over de Cyprus-kwestie gesproken. In een speciale verklaring werd gesteld dat de G-8 haar gewicht in de schaal wil leggen om de SGVN te helpen in zijn streven de Grieks- en Turks- Cyprische leiders in oktober weer in onderhandeling te krijgen. Duidelijk is in ieder geval dat hiervoor in de eerste plaats de medewerking van zowel Turkije als Griekenland voor nodig blijft.

De bezetting van Cyprus is één van de negatieve elementen in de moeilijke relatie tussen Griekenland en Turkije. Andere niet te verwaarlozen elementen zijn de al langlopende onenigheid over de territoriale grens tussen beide landen in de Egeïsche Zee, de leidende rol die Griekenland speelt met betrekking tot de plaatsing van de S-300 raketssystemen en niet te vergeten de dubieuze Griekse betrokkenheid bij de kwestie van PKK-leider, Öcalan. Immers in de Griekse

ambassade in Kenia vond deze 'Turkse staatsvijand nummer 1' tot 17 februari vorig jaar een (betrekkelijk veilige) schuilplaats. Naast de omstrede mensenrechtensituatie van de Koerden in Turkije, vormt de Cyprus-kwestie voor Turkije echter de belangrijkste hindernis op de weg naar het kandidaat-lidmaatschap van de Europese Unie. Het mag duidelijk zijn dat EU-lid Griekenland hierdoor in de ogen van de Turken als een even groot obstakel wordt gezien.

DE KENTERING

Maar afgelopen zomer ontstond er een kentering. Het aftreden van de in Turkije (door de Öcalan-kwestie) gehate Griekse minister van Buitenlandse zaken, Pangalos, en diens opvolging door Jorgos Papandreou die in Istanbul (OSCE-top) verklaarde zich met hart en ziel in te willen zetten voor vriendschap tussen beide aartsvijanden, werden door veel Turken als positieve tekenen voor de toekomst gezien. Ook de alerte en warme Griekse reactie na de grote Turkse aardbeving van augustus gaf veel politieke waarnemers hoop.

De Turkse premier Bulent Ecevit ech-

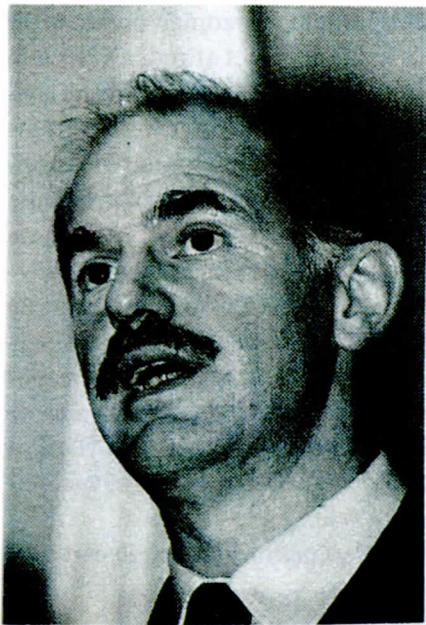

De Turkse premier Bulent Ecevit

The Almanac of Cyprus, 1997

ter wenste de Cyprus-crisis niet te koppelen aan het toekomstige Turkse EU-lidmaatschap. In september ontkende hij (dus) openlijk dat er geen sprake was van een Cyprus-probleem. "Diegenen die volhouden dat er wel een probleem is, moeten de oplossing maar aan de Grieks- en Turks-Cyprische gemeenschap op het eiland

overlaten”, zei hij. Hierbij liep hij voorbij aan het feit van de 35.000 Turkse militaire op het eiland en de consequente weigering uitvoering te geven aan de door de VN gevraagde demilitarisering van Cyprus. Ondanks deze Turkse onverzoenlijkheid bleef de radicale verandering in de Griekse politiek gehandhaafd. Zo ondersteunde de Griekse regering de vraag naar nauwere banden tussen Turkije en de EU. Deze positieve opstelling bezorgde de Griekse minister van Buitenlandse Zaken Papandreu veel lof van wes-

de Griekse minister van Buitenlandse Zaken Papandreu

NRC, 7 december 1999

terse regeringen, maar Ecevit leek in de zaak-Cyprus niet te vermurwen. Het mag dus verrassend worden genoemd dat de Turks-Cyprische leider Denktash op 15 november publiekelijk bekend maakte dat hij met zijn Grieks-Cyprische aartsrivaal Clerides toenaderingsgesprekken (*proximity talks*) zou gaan voeren. Hij voegde hier expliciet aan toe dat geen ‘voorwaarden vooraf’ worden geaccepteerd, noch dat zijn confederatie-eisen worden ingetrokken. SGVN Kofi Annan had een dag daarvoor al aangekondigd dat de partijen op 3 december naar New York zouden komen. De bedoeling is dat zij onder leiding van de VN ‘gesprekken voeren die als voorbereidingen moeten dienen

voor serieuze onderhandelingen om het Cyprus-conflict te beëindigen’, aldus de officiële lezing van Kofi Annan. Deze uitspraak werd door Denktash bevestigd. De verwachting is dat het een langdurig overleg zal worden. Over de voortgang van de onderhandelingen, die inmiddels op 3 december in New York van start zijn gegaan, zijn tot op heden geen mededelingen gedaan.

TURKSE GEVOELIGHEDEN

Op 10 december 1999 aanvaardde Turkije haar kandidaat-lidmaatschap van de Europese Unie. Turkije had feitelijk al sinds 1963, toen het met Europa een douane-unie sloot, uitzicht op een EU-lidmaatschap. De bezetting van Noord-Cyprus in 1974 en een onafzienbare reeks territoriale geschillen met Griekenland, stonden echter een verdere invulling van de samenwerking voortdurend in de weg. De tweede kans voor Turkije kwam in 1997. Maar ook toen bleef een doorbraak uit. Vooral een aantal christendemocratische Europese regeringsleiders wilden de Turken vanwege hun godsdienst en andere cultuur buiten de deur houden. Turkije voelde zich toen afgewezen en gediscrimineerd.

De derde kans ontstond recentelijk, tijdens het najaarsoverleg van de EU-top in Helsinki. Met moeite was EU-lid Griekenland over de streep getrokken. Pas toen na veel inspanning een ook voor de Grieken aanvaardbare verklaring -die niet meer te wijzigen bleek- was opgesteld, werd de Turkse premier Ecevit door zijn Finse collega Lipponen op de hoogte gesteld. Kort daarop liet Ismael Cem, de Turkse minister van Buitenlandse Zaken, vanuit Ankara echter weten dat zo’n verklaring voor zijn land onaanvaardbaar was. De EU-regeringsleiders in Helsinki waren volkomen verrast door de politieke ‘onvolkomenheden’, die ze zelf hadden aangericht. Men had zich zo ingespannen om een voor Griekenland aanvaardbare verklaring te formuleren, dat het de Turkse gevoeligheden wat uit het oog was verloren. Achteraf bleek dat de verklaring uit drie punten bestond:

- Kandidaat EU-lidstaten moeten zelf

grensgeschillen oplossen of dienen deze “binnen redelijke termijn” aan het Internationale Hof van Justitie te Den Haag voor te leggen. Uiterlijk eind 2004 willen de Europese regeringsleiders bezien hoe de situatie met bestaande geschillen zich ontwikkelt. Dit punt sloeg natuurlijk op het Grieks-Turkse territoriale geschil over eilanden in de Egeïsche Zee. De einddatum 2004 zou de Turkse regering in het verkeerde keelgat zijn geschoten;

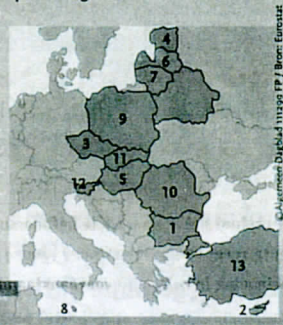
- Het tweede punt betreft Cyprus. Daarin staat dat de Europese regeringsleiders over de toetreding van het eiland Cyprus tot de EU kunnen besluiten, ook als het probleem van de deling van het eiland niet is opgelost (de Grieks-Cyprische wens!). Turkije wil echter dat Cyprus niet eerder tot de EU toetreedt, dan nadat ‘het conflict’ is beëindigd. Omdat de Europese regeringsleiders over nieuwe EU-leden eenstemmig moeten besluiten kan Turkije in de praktijk, met één stemgerechtigde bondgenoot, de definitieve toetreding van Cyprus tegenhouden;
- Met nog de frustratie over de tweede toenaderingspoging in 1997 in het achterhoofd, had Turkije ook met het derde punt grote moeite. In dit punt staat in wezen dat Turkije aan dezelfde voorwaarden moet voldoen als andere kandidaten. Maar hieraan toegevoegd was de zinsnede dat voor Turkije een ‘EU-toenaderingsschap’ zal worden opgesteld ‘op de basis van voorgaande conclusies van de Europese Raad’.

De Turkse minister Cem liet Helsinki weten dat die laatste EU-voorwaarde voor hem onaanvaardbaar was, omdat hij ‘hierdoor werd herinnerd aan de EU-conclusies van 1997, die de Turkse kandidatuur toen afwezen. Inderhaast werd in Helsinki tot een noodoperatie besloten. Allereerst zou Washington zijn ingelicht. Volgens het Turkse tv-station NTV had president Clinton direct Ecevit opgebeld met de mededeling dat hij de ‘één of twee’ problemen die Turkije met de tekst heeft maar opzij moet schuiven. In-

De 13 kandidaten

De bevolking van de EU groeit na toetreding van de nieuwe landen met bijna de helft. Het grondgebied wordt 60 procent groter.

	Bevolking (x1000)	Jaarl. Econ. groei (%)	Werkloosheid (%)	Inflatie (%)
1 Bulgarije	8.230	3,4	16,0	22,3
2 Cyprus	663	5,0	3,3	2,2
3 Tsjechië	10.290	-2,1	6,5	10,7
4 Estland	1.446	4,0	9,9	10,5
5 Hongarije	10.092	5,1	7,8	14,3
6 Letland	2.439	3,6	13,8	4,7
7 Litouwen	3.701	5,1	13,3	5,1
8 Malta	378	4,1	5,1	2,4
9 Polen	38.667	5,0	10,6	11,8
10 Roemenië	22.489	-7,3	6,3	59,1
11 Slowakije	5.393	4,4	12,5	6,7
12 Slovenië	1.978	3,9	7,9	7,9
13 Turkije	63.451	2,8	6,4	84,6
EU-landen	374.888	2,7	10,0	1,3

Algemeen Dagblad, 11 december 1999

middels was Solana, de hoge EU-functionaris voor buitenlands beleid, samen met Eurocommissaris Verheugen ('Uitbreiding') in het vliegtuig naar Ankara gestapt om 'de plooiën glad te strijken'. Over dat onderhoud zijn geen mededelingen gedaan, maar Solana kondigde daarna als eerste aan dat Turkije overstag was gegaan. 's Avonds (10 december) kondigde ook premier Ecevit officieel aan dat Turkije het kandidaat-lidmaatschap van de Europese Unie had aanvaard.

Vanuit New York reageerde de Turks-Cyprische 'president' Denktash op het nieuws dat hij eerst de tekst van de Helsinki-verklaring wilde bestuderen, alvorens conclusies te trekken. Voordat de EU-top begon had hij namelijk gezegd dat hij zich uit de Cyprus-onderhandelingen zou terugtrekken, als de EU-leiders in de Finse hoofdstad een toetredingsdatum voor (Grieks-) Cyprus zouden vaststellen.

HOE NU VERDER

De Europese Unie krijgt aan het toetredingsproces haar handen vol. Binnen de groep van 13 kandidaat-leden (inclusief Turkije) waarmee de EU straks onderhandelt, zijn Roemenië en Bulgarije de zwakke broertjes. Maar als op termijn die klus is geklaard, heeft zij haar grondgebied uitgebreid met maar liefst 60 procent. De feitelijke toetreding van bijvoorbeeld Turkije zal nog jaren in beslag nemen. Het land voldoet op geen stukken na aan de eisen die de EU stelt op het vlak van democratie en mensenrechten.

In dezelfde maand dat Ecevit per decreet liet weten dat martelpraktijken niet langer worden gedoogd, stierven zes verdachten in de verhoorkamers

nog een radiostation uit de lucht gehaald omdat het een Turkstalig BBC-programma over de Koerden had uitgezonden. En hoewel Turkije al in 1994 de Raad van Europa plechtig

uit Brussel in het gareel te krijgen. In het verleden heeft dit ook bij bijvoorbeeld Italië gewerkt, dat toen net als nu Turkije kampte met wanbestuur, corruptie en hoge inflatie. Daarom is het niet vreemd dat de meeste Turkse inwoners verwachtingsvol uitkijken naar het regime in Brussel. Sommigen realiseren zich echter dat aan het lidmaatschap van de EU ook bezwaren kleven. Want wat gebeurt er bijvoorbeeld als Europa voorschrijft welke rechten de Koerden moeten krijgen? En als er eisen worden gesteld in verband met de Egeïsche eilanden?

De generaals, die in Turkije de echte

De generaals, zijn in Turkije de echte machthebbers

Elsevier, 11 december 1999

had beloofd de doodstraf af te schaffen, schijnt dat op dit moment niet voor PKK-leider Öcalan te gelden. De huidige regering is geen voorstander van het handhaven van de doodstraf, maar vreest de binnenlandse kritiek dat er te veel naar het buitenland wordt geluisterd.

Europa kan het zich echter niet permitteren Turkije af te laten drijven. Het EU-besluit de banden met Ankara aan te halen is ingegeven door de hoop het land, met volledige lidmaatschap in het vooruitzicht, via 'aanwijzingen' van

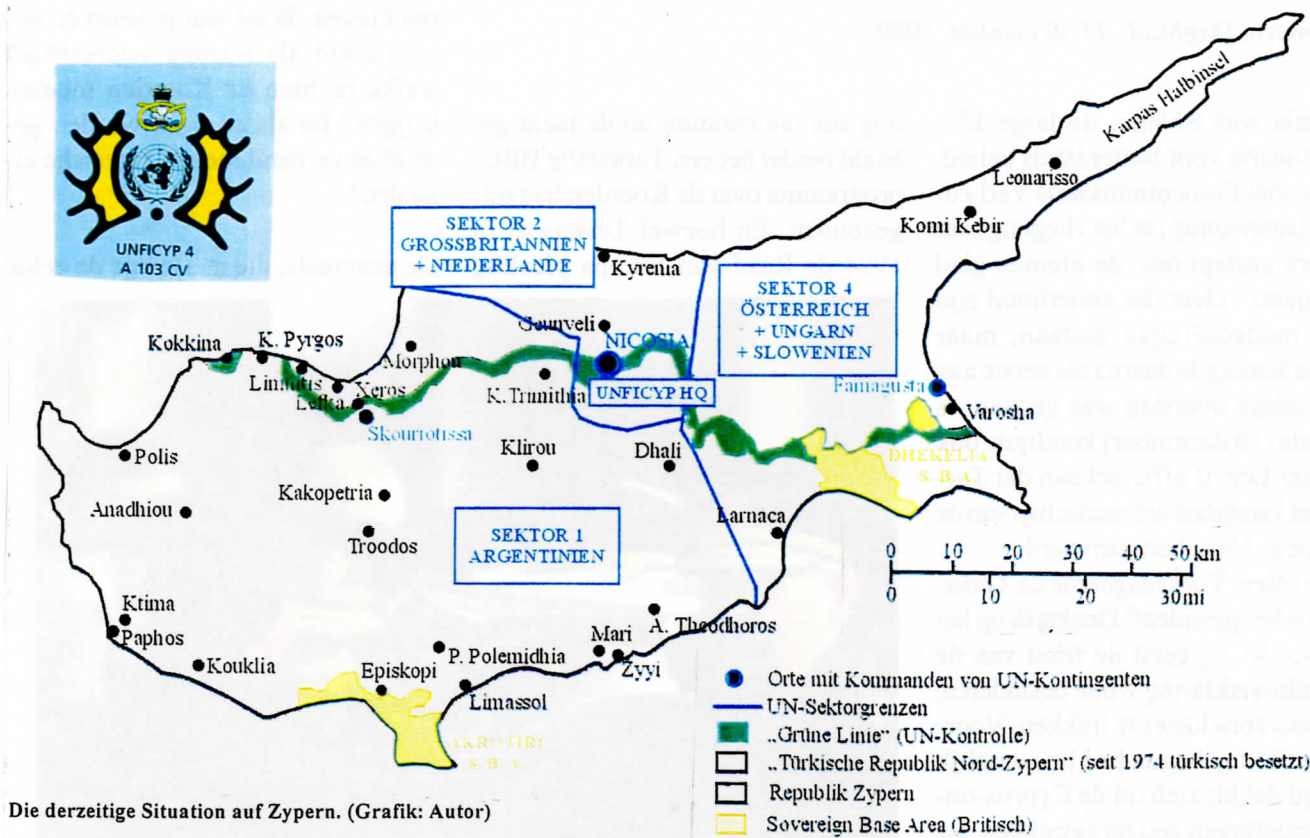
machthebbers zijn, zeggen niets liever te willen dan volledig lidmaatschap van de Unie. Maar het is nauwelijks denkbaar dat het leger ooit 'de bevelen uit Brussel' zal opvolgen. Het is juist gewend dat er naar haar geluisterd wordt. De laatste Turkse regering die het waagde de 'adviezen' van de Nationale Veiligheidsraad naast zich neer te leggen, viel twee jaar geleden. Weliswaar bestaat de helft van de Raad uit regeringsleden, maar het is duidelijk wie het voor het zeggen heeft. Ook voor wat betreft de

Cyprus-kwestie hebben zij een grote stem in het kapittel. Juist daarom is het van belang dat ook Turkije door de EU wordt omarmd. Dan is het ook via Ankara mogelijk om de Turks-Cyprische leider Denktash tot een soepele houding jegens de andere Cyprische gemeenschap te bewegen, om de huidige patstelling op Cyprus

te doorbreken.

Ondanks de optimistische retoriek die de afgelopen weken in New York, Athene en ook Nicosia hoorbaar was, zijn er momenteel weinig aanwijzingen dat de Cyprische vredesbesprekingen dit keer een andere afloop zullen hebben. UNFICYP zal daarom nog geruime tijd zorg moeten

dragen dat men elkaar niet opnieuw in de haren vliegt. Al weer ruim anderhalf jaar draagt onze Koninklijke Landmacht haar steentje hieraan bij. Sinds begin december heeft A-esk 103 Verkenningsbataljon (UNFICYP-4) deze taak op zich opgenomen en, gezien het bovenstaande, zal het niet de laatste Nederlandse eenheid zijn...

Nederlandse militairen houden een oogje in het zeil op de bestandslijn tussen het Griekse en Turkse deel van Cyprus. Foto: Archief Defensiekrant.

Defensiekrant, 20 januari 2000

SEIZOENWISSELING IN KROATIË ?

Kap Cramer Bornemann

Ongeveer 4,2 miljoen Kroaten en 350 duizend Kroaten in het buitenland hebben hun stem uitgebracht voor een nieuw Huis van Afgevaardigden in Kroatië. Franjo Tudjman moet zich in zijn graf hebben omgedraaid. Hij is nog geen maand dood of zijn partij ondergaat een afstraffing zoals niemand in Kroatië die voor mogelijk had gehouden. De HDZ is weggevaagd. In negen van de tien kiesdistricten heeft de HDZ het onderspit gedolven tegen de oppositie. De partij verloor zelfs in de gebieden die traditioneel als HDZ-bolwerken golden. Alleen in Oost-Slavonie blijft de HDZ groter dan de sociaal-democraten (SDP) en liberalen (HSLs) met een meerderheid van een schamele drie procent.

INRICHTING VAN DE STAAT KROATIË

Om één en ander beter te kunnen plaatsen zal ik de staatsinrichting van Kroatië voor u uiteenzetten waarbij ik me zal beperken tot het nationale niveau.

HET PARLEMENT

Het parlement bestaat uit twee kamers, het House of Representatives (HoR), Huis van Afgevaardigden, en het House of Counties (HoC), Huis der Provincies. In het HoR zetelen conform de nieuwe kieswet tenminste 140 afgevaardigden uit de tien reguliere districten en waarschijnlijk nog zes afgevaardigden uit het diaspora district. Tevens zijn er vijf zetels gereserveerd voor de minderheden. De afgevaardigden worden direct gekozen voor de termijn van vier jaren. De verkiezing van de afgevaardigden voor het HoR begint niet later dan 60 dagen voor het einde van het mandaat of ontbinding van het zittende parlement. De eerste zitting van het nieuwe parlement moet belegd worden binnen twintig dagen na de verkiezingen.

De bevolking van elke provincie verkiest drie afgevaardigden om zitting te nemen in het HoC. Kroatië bestaat uit 21 provincies wat betekent dat vanuit de provincies 63 senatoren zitting zullen hebben in het HoC. Ook kan de president van Kroatië, indien hij dit wenst, na het beëindigen van zijn ambtstermijn voor het leven als senator in het HoC worden benoemd. Tenslotte kan

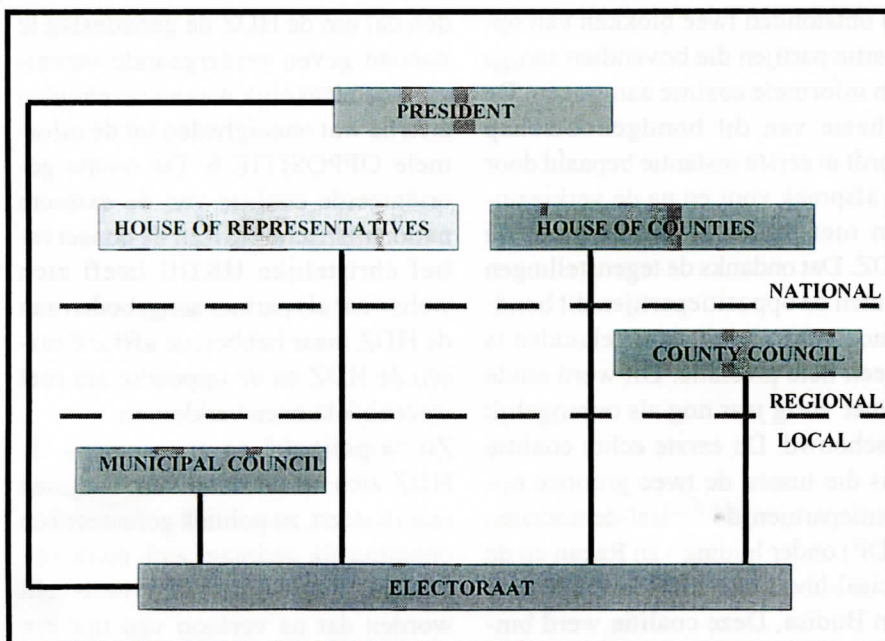
de zittende president van Kroatië maximaal vijf personen nomineren die zich op een bijzondere wijze hebben ingezet voor het land. Opmerkelijk is het uiterst geringe mandaat van het HoC. Zo heeft de HoC geen enkel "veto recht" in welke beslissing dan ook gemaakt in het HoR. Het HoC heeft slechts een adviserende rol binnen het Kroatische parlement en heeft de facto geen directe macht! Dit in tegenstelling tot de macht die onze Eerste Kamer heeft bijvoorbeeld met betrekking tot het tot stand komen van een nieuwe wet.

DE PRESIDENT

De president van Kroatië wordt verkozen via directe verkiezing, voor de termijn van vijf jaar. Een president kan maximaal één maal worden herkozen. Indien bij de eerste ronde van de verkiezingen één van de presidentskandidaten niet een meerderheid van stemmen weet te bemachtigen zal na veertien dagen een tweede verkiezingsronde worden gehouden waarbij slechts die twee kandidaten meedingen die in de eerste ronde de meeste stemmen hebben gekregen. De presidentsverkiezing dient plaats te vinden tussen de dertig en zestig dagen na beëindiging van de ambtstermijn van de zittende president.

In het geval van overlijden, ontslag dan wel permanent niet in staat zijn zijn taken uit te voeren, zal op verzoek van de regering en na goedkeuring van het Constitutionele Hof, zijn taken worden waargenomen door de minister-president. In deze gevallen dienen binnen zestig dagen vanaf het moment dat de president officieel incapabel wordt geacht verkiezingen plaats te vinden.

De macht van de president, in de grondwet vastgelegd, is groot. Zo kan hij referenda initiëren, benoemt hij de premier en kan hij hem ontslaan. Ook is hij opperbevelhebber van het nationale leger en gemachtigd de leden van de Nationale Defensie Raad en militaire top te benoemen en te ontslaan. Tevens is hij gemachtigd onder bepaalde omstandigheden per decreet te regeren.

3 Mlgroep

DE REGERING

De regering van Kroatië bestaat uit een premier, vice premiers, ministers en andere leden. De premier, tevens formateur, dient binnen vijftien dagen na het begin van zijn ambtstermijn een regering samengesteld te hebben en deze ter goedkeuring aan te bieden aan het HoR.

HET "VERKIEZINGSRITME"

In 1997 hebben de laatste verkiezingen plaatsgevonden voor het presidentschap, het HoC, de provinciale (counties) en gemeenteverkiezingen. Dit impliceert dat in 2001 wederom verkiezingen zullen worden gehouden voor het HoC, provinciale- en gemeenteverkiezingen. Presidentsverkiezingen staan echter pas in 2005 op het programma.

POLITIEK KLIMAAT

Het voornaamste doel van de politiek die in het postcommunistische Kroatische werd gevoerd was de erkenning van de Kroatische onafhankelijkheid. Dit doel schiep de onrealistische verwachting dat de onafhankelijkheid direct zou leiden tot verbetering op politiek en economisch gebied, hetgeen een illusie bleek. De zwaarste strijd moest nog worden gestreden: de strijd voor democratie. Ondanks het feit dat Kroatië een meerpartijensysteem kent, is Kroatië tot de dag van vandaag geen democratie in westerse zin. De Kroatische leiders uit het Tudjman tijdperk beroemden zich erop dat zij op democratische wijze aan de macht waren gekomen. Maar het feit dat een politieke leiding democratisch gekozen is, wil nog niet zeggen dat zij ook democratisch regeert. De HDZ van Tudjman hield de Kroatische maatschappij in een ijzeren greep. Haar opvatting over democratie is dat degenen die de meerderheid van de kiezers achter zich hebben iedereen de wet mogen voorschrijven. De oppositie diende daarom ook voornamelijk als democratische versiering: zij werd nauwelijks serieus genomen en op geen enkele wijze in het regeringsbeleid betrokken. Het Kroatische nationalisme produceerde in combinatie

met een onvolwassen democratisch stelsel een bestuursstelsel waarin de democratische spelregels slechts een façade vormden voor het machtsmonopolie van de nationalistisch politieke elite. Dit leidde tot intolerantie in de Kroatische binnenlandse politiek en maakte de intergratie van Kroatië in de West-Europese economische en politieke structuren praktisch onmogelijk.

De dood van Tudjman, de vele schandalen binnen de HDZ en de deplorabele economische situatie van het land hebben resulteerden uiteindelijk in een dieptepunt in populariteit van en vertrouwen van het volk in de HDZ.

Het Tudjman tijdperk werd gekenmerkt door een autoritaire, door corruptie besmette regering, toenemende werkeloosheid en internationale isolatie van Kroatië. Het land viel buiten het Partnership for Peace van de NAVO en werd niet uitgenodigd voor onderhandelingen over de toetreding tot de Europese Unie. Ook kwam Kroatië in conflict met de VN wegens het hinderen van het Joegoslavië Tribunaal. Met betrekking tot de problematiek van de terugkeer vluchtelingen, met name de Krajina Serven, verdreven in 1995, wist het HDZ regime de IC behoorlijk te frustreren.

De partijen die veranderingen wilden moesten de krachten bundelen om een vuist te kunnen maken tegen de HDZ. Zo ontstonden twee blokken van oppositiepartijen die bovendien samen een informele coalitie aangingen. De cohesie van dit bondgenootschap wordt in eerste instantie bepaald door de afspraak voor en na de verkiezingen niet samen te werken met de HDZ. Dat ondanks de tegenstellingen binnen de oppositiepartijen dit bondgenootschap heeft standgehouden is al een hele prestatie. Dit werd einde zomer vorig jaar nog als onmogelijk beschouwd. De eerste echte coalitie was die tussen de twee grootste oppositiepartijen, de sociaal-democraten (SDP) onder leiding van Racan en de sociaal-liberalen (HSLs) onder leiding van Budisa. Deze coalitie werd binnen en buiten Kroatië als verrassend beschouwd. Het zou meer voor de

hand hebben gelegen dat andere linkse oppositiepartijen zoals de Liberale Partij (LS) en de in Istrië dominerende partij Istrische Democratische Partij (IDS) zich hadden verenigd tot een coalitie met de linkse SDP. Men zou van de rechts-liberale HSLs daarentegen verwacht hebben dat die een coalitie zou zijn aangegaan met hun geestverwanten de Boeren Partij HSS en de Volkspartij HNS.

De meest belangrijke reden voor het tot stand komen van de SDP/HSLs coalitie was de gezamenlijke aversie jegens de HDZ. Dit schiept natuurlijk een band zolang deze "dreiging" nog aanwezig is. Een andere, pragmatische reden, kan geweest zijn het feit dat de SDP en de HSLs de grootste oppositiepartijen zijn binnen de Kroatische politiek. Een coalitie tussen van twee grote partijen is in een politiek onstabiel klimaat mogelijk een langer leven beschoren dan een coalitie van een grote met meerdere kleine partijen, zeker als het op den duur aankomt op regeren. Hoe dan ook dit leidde tot de vorming van de tweede oppositie-coalitie van het midden gevormd door de partijen LS, IDS, HSS en HNS (ook bestaande uit centrumrechtse en linkse partijen). Deze coalitie, die ook een gemeenschappelijke kandidaatlijst uitgaf, heeft zichzelf gedoopt tot de coalitie van het midden, ook wel POREC groep genoemd. Beide oppositie-coalities concludeerden dat om de HDZ de genadeslag te kunnen geven verdergaande vereniging noodzakelijk was en verenigden zich na wat onenigheden tot de informele OPPOSITIE 6. De rechts georiënteerde coalitie van de extreem nationalistische HSP en de conservatief christelijke HKDU heeft zich weliswaar als partner aangeboden aan de HDZ maar hebben de afstand tussen de HDZ en de oppositie zes niet wezenlijk kunnen verkleinen.

Zo "a-politiek" en onnatuurlijk de HDZ zich na de dood van Tudjman manifesteert, zo politiek geforceerd en onnatuurlijk gedraagt zich nu de oppositie. Van beiden kan verwacht worden dat na verloop van tijd een politieke heroriëntering zal plaatsvinden. De HDZ zou kunnen uiteenval-

len in drie binnen de partij gevormde stromingen. Deze stromingen zijn de liberale vleugel onder leiding van Granic, de conservatieve vleugel onder leiding van Seks en de nationalistische vleugel onder leiding van de Hercegowina lobbist, Pasalic. Aan de zijde van de toekomstige regering onder leiding van de SDP voorzitter Racan zullen de politieke meningsverschillen in den beginne onopgemerkt blijven, echter na verloop van tijd kunnen deze verschillen hun kop weer opsteken. De dramatische wending in de Kroatische samenleving zal in ieder geval leiden tot vergaande aanpassingen van de grondwet. Niemand zal in de toekomst over de machtspositie kunnen beschikken waar "vader-tje Tudjman" over beschikte. Het parlement zal een veel sterkere en de president een sterk gereduceerde machtspositie krijgen. Om deze grondwetwijzigingen te kunnen bewerkstelligen is een 2/3 meerderheid van alle afgevaardigden benodigd. Zoals de zaken nu staan beschikken de coalitie SDP-HSLS en de POREC-groep daar niet over maar mag men verwachten dat de toekomstige regeringspartijen binnen regering en parlement tot overeenstemming zullen komen met de parlementaire oppositie.

REGERING RACAN

De SDP-HSLS coalitie had reeds afspraken gemaakt dat na een eventuele verkiezingsoverwinning Racan het ambt van premier zou gaan bekleden terwijl de voorzitter van de HSLS, Budisa, als presidentskandidaat naar voren zou worden geschoven. Alvorens de beleidsvoornemens van de nieuwe regering uiteen te zetten, volgt eerst een kennismaking met Racan, de toekomstig premier; Ivaca Racan maakte in 1990 naam als de man die Kroatië hielp zich te bevrijden uit de Joegoslavische Federatie. Politiek succes leverde hem dat lange tijd niet op. Een jaar eerder had hij als leider van de Kroatische Communistische Partij (CP) het onderspit gedolven tegen de HDZ van Tudjman. Racan leidde de CP eind jaren tachtig toen Kroatië nog onderdeel was van

Joegoslavië. Toen in Oost-Europa het ene na het andere communistische bewind sneuvelde, gaf Racan zijn partij een andere naam (SDH), herschreef het partijprogramma en stond vrije verkiezingen in Kroatië toe waaraan meerdere partijen konden meedoen. Maar tijdens de uitbarsting van het nationalisme die zich van de bevolking meester had gemaakt, werden de communisten weggevaagd en kwam Tudjman aan de macht. Het was eind jaren tachtig niet alleen zijn hervormingskoers binnen de CP waarmee Racan opzien baarde. Hij deed dat ook door met een elegante Amerikaanse te trouwen en door zonder veel omhaal toe te geven wel eens een "stickie" te hebben gerookt. De jurist Racan, geboren in Duitsland op 24 februari 1944, staat bekend als een kleurrijk en onconventioneel man. Hij houdt van stevige rockmuziek en kleedt zich liefst in strak gesneden maatpakken. Sinds de eerste overwinning van de HDZ is Racan regelmatig doelwit geweest van allerlei lastercampagnes. Hij werd door de regering de "vader van de narcodemocratie" genoemd, omdat hij geëxperimenteerd had met soft drugs en een liberaal drugsbeleid zou voorstaan. Hij kreeg ook het predikaat "staatsvijand" omdat hij zich kritisch opstelde tegen de nationalistische HDZ regering. Maar Racan wist ook dat te harde oppositie tijdens de oorlog in 1991-1995 te veel stemmen zou gaan kosten. Hij omschreef de politiek in zijn land ooit als "stammenpolitiek", om uiting te geven hoe moeilijk het is om oppositie te voeren. Weliswaar werd zijn partij na de oorlog populairder, maar het bleef tot januari dit jaar een oppositiepartij. Hoe de politieke kleur van Racan werkelijk is, zal moeten blijken. Zo werden onderwerpen als mensenrechten, persvrijheid en rechten voor etnische minderheden wel genoemd tijdens de campagnes, maar roerde hij deze onderwerpen als oppositiepartij amper aan. Ivaca Racan staat nu voor de grote taak zijn land uit een economisch dal te halen en aansluiting te vinden bij Europa en de NAVO.

BELEIDSVOORNEMENS REGERING RACAN

- Lagere belastingen en de komst van transparante economische structuren die buitenlandse investeerders moeten aantrekken;
- Verkleinen van het leger met 20.000 man;
- Inkrimpen van de politiemacht;
- Minder geld uit Zagreb naar organisaties van Kroaten in BiH;
- Onderzoek naar privatiseringen. In veel gevallen zijn de opbrengsten direct in de staatskas terechtgekomen om de lopende uitgaven te financieren of in de zakken van de betrokkenen gevloeid;
- Een einde te maken aan de hoge, en stijgende werkloosheid in Kroatië;
- De begroting, die nog steeds is gebaseerd op een oorlogstoestand, omvormen, hetgeen betekent minimaal een budget verlaging van 17 procent.

De oppositie heeft tevens gesteld de Internationale Gemeenschap op alle fronten tegemoet te komen.

- Zij heeft al toegezegd volledig met het tribunaal samen te werken en van oorlogsmisdaden verdachte Kroaten uit te leveren;
- De eenheid van BiH voor het volle honderd procent te erkennen en geen steun meer te geven aan Bosnisch Kroatisch separatisme;
- De mensenrechten en vrijheid van meningsuiting, onder Tudjman behoorlijk beknot door censuur, volledig herstellen;
- Het omvormen van het huidige politieke presidentiele stelsel tot een parlementair stelsel;
- Streven naar het herstel van de dialoog en samenwerking met Europese instellingen

OBSTAKELS

Bij het nakomen van verkiezingsbeloften zal de regering op tal van obstakels stuiten. Negen jaar HDZ bewind heeft geleid tot een overheid die voornamelijk word bemand door lieden die eerder op loyaliteit dan op capaciteit zijn benoemd. Als de nieuwe regering daar iets aan wil veranderen,

dan klinkt zonder twijfel het verwijt dat ze bezig is met zuiveringen. Er kan niet worden verwacht dat ontslagen zonder slag of stoot zullen plaatshebben. Daarnaast zullen hervormingen gepaard gaan met sociale pijn. En dat terwijl de kiezers met hun stem op de oppositie indirect de verwachting uitspreken dat de koopkracht zal verbeteren. Want achter de façade van de fraaie en dure boetieks van de grote modemerken in Zagreb gaat een maatschappij schuil waar het gemiddelde maandinkomen zo'n 800 gulden is, terwijl de prijzen vaak hoger zijn dan in Nederland. Om te voorkomen dat mensen de straat op zullen gaan tegen eventuele bezuinigingen heeft de oppositie al een pact gesloten met de vakbonden en werkgevers: er is een "sociale vrede" van zes maanden afgesproken om de regering de tijd te geven de zwaarste tijd te kunnen overbruggen. Met openheid en duidelijke wetgeving hoopt Racan ook de sfeer van corruptie en nepotisme weg te nemen. Als gebaar van goede wil zullen de salarissen van regerings- en parlementsleden drastisch worden verlaagd. Feit blijft dat een kwart van de bevolking nog steeds HDZ aanhanger is, en er mogelijk niet snel van te overtuigen zijn dat het beleid met betrekking tot de Bosnische Kroaten niet rikt naar verraad aan de broeders in BIH.

Natuurlijk is de regering Racan zeer afhankelijk van de steun van de IC. Steun die door vele landen min of meer al is toegezegd, afhankelijk van de verdere democratisering in Kroatië.

REGIONALE UITSTRALING

De zware nederlaag van de Kroatische HDZ werd bij het Bosnische filiaal van de HDZ begroet met een oorverdovende stilte. De partij van Tudjman, die als moederpartij van de HDZ in buurland Bosnië in overweldigende mate ook het beleid van de Bosnische-Kroaten heeft be-

paald, verhuist nu dus naar de oppositiebanken. De nieuwe coalitie die in Zagreb aantreedt ziet Bosnië anders dan de uitgerangeerde HDZ. Voor Tudjman en de zijnen was BIH geen onafhankelijk eenheidsstaat, een buurland zoals alle andere, maar, en dan met name Hercegowina, een stuk Kroatië. De 430.000 Bosnische Kroaten hebben, ook al wonen ze formeel in een andere staat, dezelfde rechten als de Kroaten in Kroatië: Ze hebben stemrecht in Kroatië, ze krijgen hun pensioen uitbetaald door Zagreb en ze bezitten het Kroatische staatsburgerschap. Hun belangrijkste partij, de HDZ-BIH, heeft de afgelopen jaren het verzoeningsproces in BIH hardnekkiger gesaboteerd dan de Bosnische Serviërs. Ze verzet zich actief tegen de terugkeer van vluchtelingen- moslims of Serviërs, dat maakte niets uit – naar steden en dorpen waar de Bosnische Kroaten de dienst uitmaken. Kroatië heeft "zijn" deel van BIH de facto geannexeerd. Er bestaat geen grens tussen Kroatië en dat deel van BIH, er is geen douane en de Kroatische kuna wordt in de woongebieden van Bosnische Kroaten als betaalmiddel gebruikt. Mostar, het bolwerk van de Bosnische Kroaten, is een permanente etnische en criminele crisishaard. Vorig jaar nog schortten de Amerikanen het hulpprogramma voor het Bosnische leger Train and Equip Program op wegens "antagonistische, extreem oorlogszuchtige, stomme en gevaarlijke" uitspraken van Bosnisch-Kroatische generaals, zoals de Amerikaanse gezant Robert Gelbard het toen uitdrukte. Van samenwerking met het Joegoslavië Tribunaal wilde Zagreb jarenlang niets weten als het om de vervolging van Bosnisch-Kroatische oorlogsmisdadigers ging. Tudjman heeft nooit genoeg genomen met het vredesakkoord van Dayton en is de Kroatische woongebieden in BIH altijd als Kroatische gebieden blijven beschouwen. En de

HDZ-BIH was daarbij als filiaal van de HDZ in Kroatië het instrument van Zagreb in het buurland. Daaraan komt nu mogelijk een einde. Toekomstig premier Racan stelde een open en transparante relatie te wensen met BIH en BIH te steunen als een integraal land en niet meer te streven naar een eventuele opdeling. Tevens stelde hij dat de Bosnische Kroaten BIH als hun thuis moeten gaan zien.

De politieke situatie is "anders dan gisteren" zei de Bosnische premier Haris Silajdzic eufemistisch. De woordvoerder van co-president Izetbegovic verwachtte een doorbraak in "het grote sleutelprobleem van BIH: de opverdeling van BIH gerichte politiek van Tudjman. De woordvoerder van HV Wolfgang Petritsch verwacht een "matigende invloed" vanuit Zagreb. De gematigde Serviërs in BIH beloofden bij monde van Biljana Plavsic de Bosnische Kroaten verzoening als ze "hun discriminerende beleid jegens de Serviërs bijstellen". Er is een mogelijk gevaar: nu Zagreb de HDZ-BIH laat vallen kan die partij zich terugtrekken in een verongelijkt isolement dat haar nog verder zou kunnen radicaliseren en dat haar ertoe kan brengen de toch al geringe samenwerking met de IC helemaal te beëindigen is een nieuwe zorg voor BIH. Vooralsnog domineert nog de opluchting.

De nieuwe regering zou mogelijk ook de terugkeer van de Serviërs uit de Krajina kunnen vergemakkelijken. Dit kan ook voor Servië een heikel punt worden: als zelfs Serviërs in en democratisch, voortvarend Kroatië een betere toekomst zien dan in het Servische moederland, dan kan ook de wens naar verandering in dit moederland versterkt worden. Vooral als de IC, zoals reeds toegezegd, het nieuwe Kroatië wordt toegelaten tot de politieke, economische en militaire instituten van de IC.